

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
Studium humanitní vzdělanosti

Bakalářská práce

Konstrukce genderové identity u dívek, které poslouchají freetekno

Andrea Prajerová

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Kateřina Kolářová, Ph.D.

Libčice nad Vltavou 2009

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Libčicích n. Vlt. dne 9.7.2009

.....
podpis

Obsah

1. Úvod	4
2. Teoretická část	5
2.1. Povaha reality	5
2.2. Základní pojmy vztahující se k problematice genderové identity	7
2.2.1. Co je gender?	7
2.2.2. Zmnožení maskulinit a femininit	11
2.2.3. Identita očima postmoderních vědců	12
2.3. Subkultura a kultura mladých	16
2.3.1. Definice základních pojmů	16
2.3.2. Protestní pojetí subkultur v teoriích birminghamské školy	18
2.3.3. Nový pohled postsubkulturních studií	20
2.3.4. Subkulturní kapitál v díle Sarah Thornton	21
2.4. Freetekno – o co se vlastně jedná?	23
2.4.1. Vysvětlení pojmu freetekno	23
2.4.2. Historie vzniku hudebního stylu techno	24
2.4.3. Freetekno jako kmen	26
2.4.4. Genderový aspekt rave scény podle Angely Mc Robbie	30
3. Empirická část	32
3.1. Metoda výzkumu	32
3.1.1. Výzkumná strategie	32
3.1.2. Výběr vzorku a prostředí výzkumu	34
3.1.3. Metody vyhodnocování a interpretace získaných dat	35
3.1.4. Hodnocení kvality výzkumu	36
3.1.5. Etika výzkumu	37
3.2. Genderový aspekt freetekno kultury	38
3.3. Prvky utvářející genderovou identitu účastnic freetekno party	45
3.3.1. Vztah k technu a cesta k němu	45
3.3.2. Identifikace a subkulturní kapitál	48
3.3.3. Freetekno party: „Techno je jedna velká kalba“	59
4. Závěr	67
5. Seznam použité literatury:	71
6. Přílohy	74
6.1. Příloha č. 1	74

1. Úvod

Tento projekt se zabývá otázkou sebepojetí a procesem konstruování genderové identity u dívek, které poslouchají freetekno. Ve svém uvažování se řídím konstruktivistickým přístupem, který realitu nahlíží jako sociálně-konstruovanou. „Člověk se ženou nerodí, člověk se ženou stává“ (in Nagl-Docekal 2007 : 99). Tento slavný výrok filozofky Simone de Beauvire vystihuje zaměření mé práce, která odmítá biologický esencionalismus a dává důraz na to, že realita, kterou prožíváme a žijeme má konstruovaný charakter. Identita pro mne nemá předem ustálenou povahu, nemá žádnou esencionalitu a neexistuje k ní nikde žádný originál (Butler 2003). Dívky v každém okamžiku vytváří ty, kterými jsou. Identita je „stále v procesu“ (Hall 1996). Musí se neustále „dělat“ právě z toho důvodu, že před činem žádná identita neexistuje (Butler 2003). Identita je tvořena – performována – každým aktem, který člověk dělá. Tím, kým jsme, se stáváme na základě vlastních voleb z daných možností, které se nám nabízí.

V tomto ohledu mne zajímaly volby dívek, které se týkaly jejich hudebního a subkulturního vkusu, jímž je v daném případě freetekno. Hlavní otázkou pro mne bylo, jakým způsobem se dívky vztahují k freetekno kultuře, jak v ní vymezují vlastní pozici a jakým způsobem v jejím rámci konstruují vlastní genderovou identitu. Freetekno kultura má své kořeny v hnutí raverů a travellerů ve Velké Británii. V České republice platí za již relativně starý fenomén, protože první vystoupení soundsystému Spiral Tribe je datováno rokem 1994, přesto se v české odborné literatuře o ní nikde nedá nedočíst. Vypadá to, jako by technaři a technařky, tj. lidé, kteří participují na dané subkultuře, byli ve vědeckém poli neviditelní. Jediné, odkud se člověk doslychá určité zprávy, je z médií, která nešetří tónem nahánějícím hrůzu a nesčetnými negativními vyobrazeními lidí, kteří na této subkultuře nějakým způsobem participují. Tím mi prozkoumání prostoru freetekno kultury očima dívek, které tekno poslouchají a jezdí na freetekno přišlo nesmírně zajímavé. Snažila jsem se objasnit, co tyto dívky k přivedlo k subkultuře freetekna a co jim tato subkultura dává a poskytuje, tj. osvětlit tím i fenomén mládí a tzv. subkultur mladých.

V teoretické části vysvětluji koncepty, ze kterých ve svém uvažování vycházím. V prvním oddíle jsem se zaměřila na vysvětlení termínu pojících se s genderovou identitou, kde jsou stěžejní práce Pierra Bourdieuho (2000), Judith Butler (Butler 1993, 2003) a Stuarta Halla (Hall 1996). V dalším oddíle se věnuji problematice subkultur a subkultur mladých a různým zástupcům CCCS (Center for Contemporary Cultural Studies), reprezentovanými Dickem Hebdigem (Hebdige 1979, 1983), kteří považovali subkultury jako projev protestu

proti dominantní společnosti. Tento koncept již v mnohém ztratil na své užitečnosti, protože neodpovídá současné podobě subkultur. V této souvislosti se zabývám pohledem subkulturních studií, které v mnohém vycházejí z prací P.Bourdieuho¹, S. Thornton² a J.Butler. V těchto pracích se nejčastěji pracuje s pojmy vkusu, subkulturního kapitálu, určitého pole, ve kterém se člověk pohybuje, a teorií performativu. Na závěr se zabývám freetekno kulturou a prvky, které tvoří její charakter. Genderový aspekt techno kultury čerpám z prací Angely McRobbie, která se tímto aspektem zabývala ve vztahu k rave kultuře ve Velké Británii.

Empirická část je otevřená metodologií, která se zabírá postupem samotného výzkumu. Navazující část představuje genderový rámec freetekno kultury, v jehož prostoru dívky konstruují genderové identity. Druhý oddíl, který jsem nazvala „Prvky utvářející genderovou identitu dívek, které poslouchají freetekno“, se zabývá činiteli ovlivňujícími genderovou identitu dívek, vymezením vlastní identity v rámci dané subkultury a způsobem performace této identity v rámci freetekno party.

2. Teoretická část

2.1. Povaha reality

Otázka „kým jsme a kým se cítíme být“ je naprosto stěžejní pro mou práci. Ve snaze vysvětlit ji se odkláním od esencializujícího biologického přístupu, který podstatu lidské přirozenosti, tj.vlastnosti mužů a žen, jejich akce a jednání, nahlíží jako předem dané, jako odvíjející se od biologické podstaty. Takovým přístupem myslím například sociobiologickou teorii lidského sociálního chování reprezentovanou Wilsonem. Wilson tvrdí, že „všichni tvorové se řídí biologickými principy a že všechny povahové rozdíly pochází z biologického vývoje tvorů, kteří se podřizují tlakům přírodního výběru.“ (Kimmel 2001 : 19). Tento model vysvětluje veškeré sociální chování jako adaptaci, vedoucí v důsledku ke zvýšení reprodukčního úspěchu jedince (Skupnik 1998: 223). Za naše chování neneseme tedy odpovědnost my, ale „geny drží kulturu na vodítku“ (Kimmel 2001:19).

Proti tomuto přístupu stavím pohled konstruktivistický, který realitu chápe jako sociálně konstruovanou. Tento směr není v žádném případě jednotný, ale pro povahu mého

¹ Viz Bourdieu 1979.

² Viz Thornton 1994, 1995.

zkoumání je vlastní umírněný proud, jak ho například reprezentují Berger s Luckmannem. Z jejich hlediska není člověk „jedním z mnoha živočišných druhů, které obývají Zemi“ (Skupnik in Český lid 1995: 145), ale v živočišné říši zaujímá „prazvláštní místo“ (Berger, Luckmann 1999: 51). Tito autoři nepopírají biologické vybavení člověka³. Spíš upozorňují na to, že člověk je materiál nesmírně tvárný a své fyzické předpoklady dokáže uplatňovat v širokém repertoáru činností. Člověka formuje prostředí, ve kterém se stává člověkem, ale toto prostředí má charakter jak přírodní, tak hlavně lidský. „Od okamžiku narození je vývoj lidského organismu a rovněž jeho biologické podstaty jako takové podroben neustálému společensky determinovanému vlivu“ (tamtéž: 52). Do jaké podoby však, je již otázka kulturní. To poukazuje i na fakt, že existuje nesčetné množství způsobů, jak ukazují různé antropologické či etnologické výzkumy, jak být člověkem. „Člověk vytváří sám sebe“ (tamtéž: 53).

Stejně tak se vymezuje Skupnik, podle kterého lidské chování není navždy zafixováno v genech a podmíněno jimi, není biologicky determinováno, ale socio-kulturně konstituováno. Zastává názor, že náš vztah ke světu je možný jen skrze náš pojmový aparát který je metaforicky založen, tím pádem i naše konceptualizace reality je metaforická⁴. A chování je právě konstruováno, strukturováno a formováno vzniklými metaforickými koncepty (Skupnik 1995: 154).

Tyto přístupy by tedy nepopíraly rozdílnost mezi muži a ženami, potažmo mezi ženami a muži, upozorňují však na jejich konstrukci. To, jaké významy připisujeme našim biologickým orgánům, je totiž otázkou kulturní. Podle Skupnika je „jediným biologickým předpokladem kultury normální fungování lidského mozku schopného symbolizace a metaforické strukturace reality“ (tamtéž : 158).

³ Smyslové a pohybové vybavení například jasně ukazuje naše limity. Navíc instinktivní složka člověka je ve srovnání s vyššími primáty taktéž silně nevyvinutá (Beger, Luckmann 1999: 51, 52).

⁴ Metafora = přenesení významu na základě vnější podobnosti (Velký akademický slovník 1995: 491).

2.2. Základní pojmy vztahující se k problematice genderové identity

Moje práce se zabývá otázkou konstrukce genderové identity, proto zde nejdříve vysvětlím základní pojmy, které jsou naprosto nezbytné pro pochopení jejich hlavních aspektů.

2.2.1. Co je gender?

V každé společnosti existuje určitá představa o tom, co to znamená být muž či co to znamená být žena. Okamžitě nám v hlavě vyvstane řada typických vlastností a vzorců chování, které jsou připisované jak jednomu, tak druhému pohlaví. Je-li někdo muž, očekává se, že také bude jako muž vypadat a hlavně se tak chovat. Proto nás nepřekvapí, když si dva muži budou chtít vyřešit spor pěstmi a předvést tak svou sílu. Takové chování by nás již mohlo zarazit u dívek, u kterých spíš očekáváme jejich křehkost, pasivitu a důraz na vztahy. Podobně když dívka či žena pláče, považujeme to za projev její nejvlastnější přirozenosti, když však vidíme brečet chlapce či muže, připisujeme to buď jeho nevyzrálé osobnosti nebo jakémusi typu zženštilosti.

Pro druhou vlnu feminismu bylo typické zastávat názor, že „lidské pohlaví jako biologická danost tu slouží jako základ, ne němž lidé konstruují společenskou kategorii zvanou gender“ (Renzetti: 20). **Gender**⁵ zde můžeme chápat jako sociální aspekt našeho pohlaví. Oakley říká, že „pohlaví“ je termín biologický, kdežto „gender“ pojem psychologicko-kulturní⁶ (Oakley 2000: 121). Tento názor je naprosto relevantní uvědomíme-li si jeho kontext a smysl. Bylo důležité poukázat na kulturní konstrukci významů ženskosti a mužskosti. Postmoderní věda přinesl nový pohled na vztah pohlaví – gender, tím se ovšem zabývám později v kapitole věnované postmoderní identitě. Každá společnost tedy vychází

⁵ Vychází z řeckého slova gens a původně byl používán v angličtině ve smyslu „rod“ (Docekal 2007: 69).

⁶ O kulturní podstatě mužství a ženství navíc svědčí řada výzkumu s transsexuály⁶ či lidmi, kteří trpí chromozomálními vadami⁶. Všechny tyto výzkumy ukazují, že „vývoj genderové identity je poměrně nezávislý na přítomnosti páru XY nebo XX (Renzetti : 74). Navíc v různých jiných společnostech než evropoamerické se fluidita pohlaví bere jako naprosto normální součást života. Například berdachové se oblékají jako ženy, ale jsou to muži a dělají mužské práce, nejsou nutně homosexuální. Kultura Zuniů věří, že gender není nic vrozeného, ale může s v průběhu života libovolně měnit. Dětem se do šesti let říká jen „dítě“, ne kluk nebo holka. Berdachové v této kultuře mají naprosto výsadní postavení – „reprezentují důkaz původní lidské celistvosti“ (tamtéž : 74).

z pohlaví jako ze základního kritéria, ale co to znamená být „muž“ či „žena“ se kulturu od kultury liší. Jedná se o kategorii značně proměnlivou. Zatímco k pohlaví by se vztahovala pojmová dvojice mužský-ženský, tak k genderu se stejným způsobem vztahuje maskulinní – femininní (tamtéž : 122).

Mnoho lidí se při jednání s druhými opírá o tzv. **genderové stereotypy**, zjednodušující popisy toho, jak má vypadat maskulinní muž či femininní žena (Renzetti 2001 : 20). O nich uvažujeme bipolárně, vlastnosti, které jsou ženské nemohou být připsány muži a to samé platí naopak. Navíc předpokládáme, že určitý „balíček vlastností“ sdílí všechny ženy a všichni muži, jsou tedy i univerzálně platné (tamtéž: 21). Ten, který vybočuje z normy, je označen za devianta. To se pojí s konceptem **genderových rolí**, které odkazují k očekávanému chování členů společnosti vzhledem k jejich pohlaví (tamtéž: 24). Společnost jedincům ženského či mužského pohlaví předepisuje normy chování.

V koloběhu dějin byla ženám na základě jejich fyzických znaků připsána role domácí. Jak říká S. de Beauvoire: „Nevýhoda ženy spočívá v tom, že je biologicky předurčena k reprodukci života“ (in Ortner : 101). Ortner ve své stati „Má se žena k muži jako příroda ke kultuře“ poukázala na intermediární pozici ženy mezi kulturou a přírodou, která je ovšem výplod zcela kulturní. Na základě fyzických predispozic totiž je totiž role ženy chápána jako bližší přírodě a jsou to právě laktační a reprodukční procesy, které uzavírají ženu do domácího rodinného kontextu, z čehož pak vyplývá i jí přiřazené místo starání se o domácnost a i psychika bližší přírodě (in Oates Indruchová 1998: 102).

Všechny tyto „regulující normy“ (Nagl-Docekal 2007: 71) jsou zakotveny ve společenských institucích. Institucionalizované vzorce genderové diferenciacce jsou souhrnně nazývány **pohlavně-genderový systém** (Renzetti 2001: 21).

Pohlavně-genderový systém se liší napříč kulturami a samozřejmě i v různých dobách. Každý systém však zahrnuje tyto tři vzájemně provázané prvky:

- ❖ Sociální konstrukci genderových kategorií na základě biologického pohlaví
- ❖ Dělbou práce na základě pohlaví
- ❖ Společenskou regulaci sexuality

(Renzetti 2001: 21)

Většina společností žije v takovém pohlavně-genderovém systému, „v němž muži vůči ženám zaujímají nadřazené postavení a v němž jsou vlastnosti a činnosti vnímané jako mužské hodnoceny výše než ty, které jsou hodnoceny jako ženské“ (Renzetti 2001: 22).

Tématem mužské nadvlády se ve své knize *Nadvláda mužů* zabýval sociolog Pierre Bourdieu. Ukazuje, že to, co se nám zdá jako objektivně věcné, je výplod institucí, které to zvěčnily (Bourdieu 2000 :7). Dělení na základě pohlaví je sociální konstrukce, i když to vypadá, jako by bylo oprávněné, přímo vycházející ze samotných těl. Jedná se o **začarovaný kruh** - schémata, jimiž posuzujeme svět, jsou ryze kulturní, ale tím, že je člověk zpětně u věcí (lidí) vidí, zapomíná na to, že jde o arbitrárnost, že pořádek světa jsme si nastavili sami (tamtéž :10). Schémata (předsudky) se „naturalizují“ a silně zarývají do našich těl. Bourdieu mluví o somatizaci mužské nadvlády. Genderový řád je vpisován do našich těl, která tím transformuje a uzpůsobuje (tamtéž : 24). Společnost nás pomocí socializace a různých rituálních praktik⁷ učí být muži a ženami, odráží se to pak v našich **habitech**⁸.

Síla tohoto řádu pramení pouze z jeho zakořeněnosti v našem nevědomí. „Maskulinní řád je tak silný, že nepotřebuje žádné ospravedlnění“ (tamtéž: 11). Mužský pohled se jeví jako pohled neutrální. Tento řád funguje tak, že jakmile se jednou ustaví, dodržují ho striktně obě pohlaví. Ženy samy jako by byly uvězněny v těchto „objektivních“ schématech, „jejich akty poznání jsou zároveň akty praktického uznání“ (tamtéž : 35). To souvisí s pojmem symbolického násilí, kterým Bourdieu nerozumí jen násilí fyzické, ale hlavně i na úrovni psychické. Vychází z toho, že „ovládaný nemůže jinak, než vládnoucího uznávat“, protože ovládaný s ovládajícím sdílí stejná schémata poznání (která jsou prostoupen vztahy nadvlády), tedy když slabší reflektuje svou situaci, zdá se mu jako přirozená (protože nahlíží schémata „pána“) (tamtéž : 35). Dost často má toto násilí neviditelnou podobu – např. ženy si přejí, aby jejich partner byl starší, větší a silnější než ony samy – jde o upevňování ženského sociálního statusu. Typickým příkladem mužské nadvlády, ukázkou moci par excellence, je pohlavní akt, který se ustavuje podle opozice aktivní maskulinum/pasivní femininum. Muž chce vlastnit, žena chce být ovládána.

⁷ K těmto rituálům patří např. obřízka, chlapcovo první ostříhání vlasů, patří sem ale i různé hry. Jasně se podporují žádané rozdíly, které pak když člověk vidí, zdají se mu jako potvrzení objektivního základu.

⁸ Habitus by se dal jednoduše definovat jako vtělený zvyk. Ve své knize *Teorie jednání* habitus popisuje jako „jednotící princip, vytvářející jednotný životní styl...() „generativní principy odlišných a odlišujících praktických činností“ (Bourdieu 2001 : 16). Jsou to taktéž schémata klasifikace a její principy, principy vidění a rozlišování, různého vkusu.

Jenže logika věci postupuje ještě dál. Tím, že přijímáme své určité „základní“ ctnosti, přibíráme tím i „přirozené“ negativní vlastnosti. Křehkost je na jedné straně poutavě líbivá záležitost, ale nese s sebou i jistý stupeň nekompetence. Ve vztahů mužů a žen se celkově krásně projevuje fenomén Weberova **sebenaplňujícího se proroctví** – „proroctví, jež má sklon se samo potvrzovat a svou vlastní předpověď přivolávat“ (tamtéž: 34). Navíc zde platí i efekt **exkluze**. Ženy se například samy vylučují z určitých činností a aktivit, což i uvidíme v praktické části, kdy dívky samy sebe vylučují z určitých aktivit, protože si na ně nepřipadají dostatečně kompetentní.

Bourdieu tedy upozorňuje na sílu symbolického řádu, který se nám jeví jako něco naprosto přirozeného, jako něco, co takhle má být. Tento řád dodržují jak ženy, tak muži, protože sdílejí stejná schémata vnímání, která strukturují naši zkušenost. Naštěstí snahou feministické kritiky se pár věcí změnilo, mužská nadvláda není považována za přirozenou, „mužství jako šlechtictví“ (tamtéž: 56) ztrácí na svém jasu. Přesto určité předsudky a schémata nazírání přetrvávají stále a zdají se jako nejpřirozenější ospravedlnění stavu věcí, jak pak i uvidíme v mém výzkumu.

Genderovou identitu získáváme pomocí **socializace**, což je „proces, jehož prostřednictvím si lidé předávají a vstřebávají společenské hodnoty a normy, včetně těch, které se týkají genderu“ (Renzetti 2001: 93). Probíhá prostřednictvím jak vědomého úsilí (odměny, tresty), tak prostřednictvím jemnějších signálů (jednání dospělých s dětmi, dětské oblečení, hračky, knížky). Již dvouleté dítě si je vědomo svého genderu a i jiných dětí kolem sebe.

Teorie **Sandry Bem** je známá jako „teorie optických skel kultury“. Bem uznává aktivitu dítěte, ale upozorňuje na to, že nepoznává samo, ale že kultura se mu nějakým způsobem ukazuje, předkládá tak, aby poznal(a), co ona chce. Říká, že „kultura každé společnosti se sestává ze souboru skrytých předpokladů ohledně toho, jak by členové dané společnosti měli vypadat, uvažovat, cítit a jednat“ (tamtéž : 103). Tyto předpoklady nazývá „**optická skla**“ a vyjmenovává následující:

- ❖ *Genderová polarizace* – představa, že muži a ženy se liší a že tento rozdíl slouží jako jeden z principů společenského uspořádání
- ❖ *Androcentrismus* – představa, že muži jsou ženám nadřazeni a že představují normu, vůči níž jsou ženy poměřovány, doslova „mužstřednost“
- ❖ *Biologický esencialismus* - racionalizuje a legitimizuje první dvě tím, že je popisuje jako přirozené, odvíjející se od naší biologické podstaty.

Toto pojetí ukazuje, že již od narození na nás působí řada tlaků, které nás nutí stát se tím, kým jsme. Zároveň však upozorňuje na to, že dítě a člověk není jen pasivním příjemcem, ale aktivně se snaží svět poznat, i když to, co poznává je již nějakým způsobem předem nadefinované. Kultura z nás dělá, nebo snaží dělat, „muže“ a „ženy“.

2.2.2. Zmnožení maskulinit a femininit

Mluvit o maskulinitě a feminitě, tj. o jednom genderu, je zavádějící, protože to naznačuje, že zde existuje pouze jedna definice maskulinity a jedna definice femininity. Ale existují zde přece, jak rozdíly mezi muži, tak i rozdíly mezi ženami. V jakékoliv době, v jakékoliv společnosti, se vyskytuje hned několik významů maskulinity a femininity najednou. Jestliže se pak nedá o genderu mluvit jako o neměnné základní podstatě, která je společná všem mužům a ženám, musíme pak gender vidět jako neustále se měnící proměnlivé spojení různých významů a druhů chování (Kimmel 2001: 9). Jde potom o zmnožení tohoto označení, které nám ukazuje, že v různých dobách maskulinita a femininita neznamená totéž.

Navíc všechny maskulinity a všechny femininity nevznikají jako sobě rovné. Vždy ve společnosti existuje určitý ideál a lidé se s ním poměřují. Co znamená být v určité kultuře muž či žena, zjišťujeme tak, že sebe dáváme do protikladu k „těm druhým“: nejčastěji sexuálním a rasovým minoritám (tamtéž: 10). Sociolog R.W: Connel napsal, že převládající definice maskulinity se vytváří ve vztahu k podřízeným maskulinitám a ve vztazích k ženám. E. Goffman popsal tuto převládající definici maskulinity:

„V nejhlubším slova smyslu existuje v Americe jen jeden dokonalý muž, který nemá důvod k zardění se: mladý, ženatý heterosexuál bílé pleti ,pocházející ze Severu, bydlící ve městě, protestant, vysokoškolského vzdělání, otec, který pracuje na celý úvazek, dobře vypadá, má přiměřenou váhu i výšku a na svých bedrech nedávné sportovní úspěchy. Jakýkoliv muž, který nesplňuje třeba jen jeden bod z tohoto výčtu, vidí sám sebe – minimálně v určitých okamžicích – jako nedůstojného, neúplného, méněcenného.“

(in Kimmel 2001: 10)

Stejně tak pro ženy existuje určitá převládající definice. Connel mluví o „zdůrazňované ženskosti“, která se utváří v rámci genderové nerovnosti a slouží k uspokojení

mužských zájmů a tužeb. Zdůrazňovaná femininita „není vidět v dokazování technických kompetencí, ale v předvádění společenskosti, v křehkosti během aktu páření, ve vyhovění mužským touhám, ve velebení svého ega ve vztazích v kanceláři, v přijetí manželského svazku a péče o děti a v odezvě na diskriminaci žen na pracovním trhu“ (tamtéž : 11).

Zdůrazňovaná ženskost zveličuje pohlavní rozdíly a je strategií adaptace mužské síly. U žen se předpokládá schopnost vcítit se do druhého a starat se. Žena má být krásná a krása může být její zbraní, musí si uvědomovat pravidla hry, podřídit se jim a doufat v úspěch.

„Opravdová“ žena má být okouzující a omotá si muže kolem prstu.

Otázkou femininity u mladých dívek, což je pro zaměření mé práce, důležité, se zabývala britská vědkyně Angela Mc Robbie v eseji „Sklapni a tancuj!“⁹. Tvrdí, že ve společnosti se objevuje určitá nejistota kolem otázky „co znamená být žena?“. V Británii se definice femininity mladých dívek vychýlila ze své pozice, neplatí samozřejmé spojení dívek s domovem..atd., kdežto mužská definice zůstala stabilní. Dříve přetrvávala opozice feminismus a na druhé straně žitá zkušenost femininity. Ale dnes, i když samy dívky odmítají nálepku „feministka“ (zřejmě si to spojují se starší generací a neženským vzhledem) a dávají ostentativně najevo svou femininitu, přejímají feministické názory a pohled na svět a jednají podle toho. Myšlenky feminismu se infiltrovaly do každodenního života (Mc Robbie 1993 : 68).

2.2.3. Identita očima postmoderních vědců

Víme, že „dívkou“ a „chlapcem“ se učíme v procesu genderové socializace, že nás utváří společnost, ve které žijeme. Ukáží, co se skrývá pod pojmem identity a z jaké perspektivy k ní v této práci přistupují.

Úplně jednoduše bychom mohli říct, že identita „schopnost vědět, kdo jsme“(Kid : 24). Jenkins tvrdí, že naše společenská identita je naprosto nezbytná pro společenský život, že potřebujeme vědět, kdo jsme (in Kid : 25). Identita je taktéž otázkou vyjednávání. Jako lidské bytosti jsme taktéž aktivní lidské bytosti, podílíme se na vytváření naší identity, nejsme jen pasivními příjemci hodnot¹⁰ a norem¹¹ společnosti.

⁹ Shut up and Dance (1993).

¹⁰ Hodnoty jsou konečnými cíli, kterých se vzorce „normálního“ chování snaží dosáhnout (Kid : 17).

¹¹ Normy jsou kulturně stanovené způsoby a vzorce chování, které společnost očekává u svých „normálních“ členů (Kid: 17).

Ve své eseji „Kdo potřebuje identitu?“¹² se Hall vymezuje proti naturalistickému pojetí identity, který proces identifikace spojuje s rozpoznáním určitých společných znaků s druhou osobou či společenským ideálem, tj. pojetím, které vidí identitu jako jednu utvořenou. Jak jsem již zmínila, Hallův přístup je opačný a v mnohém ovlivněný Derridou. V jeho pojetí identitu vytváříme a tento proces není nikdy hotov. „Stále v procesu.“¹³ (Hall 1996 : 16) Identita je určena pouze tím, že vždy může být „vyhrána“, ale stejně tak „ztracena“, identitu si můžeme podržet, nebo ji i úplně ztratit či si vytvořit jinou (tamtéž : 17). Identifikaci lze tedy vidět jako proces, který je zakotvený v nahodilosti a ve vztahu k moci. Tento koncept nezahrnuje tvrdé jádro identity, které je s námi od narození až do smrti. Identity nejsou jednotné. Podléhají neustále tlaku změn a transformaci. Protože jsou identity vždy konstruovány uvnitř diskurzu¹⁴, musíme na ně nahlížet v jejich historickém a institucionálním kontextu a ve vztahu k moci. Víme, kdo jsme na základě sounáležitosti a sdílených znalostí s druhými, ale zároveň tím, kým jsme se stáváme na základě rozdílu. Jsem tím kdo jsem, protože nejsem „ten druhý“. Jen díky vztahu k druhému, jasnému vymezení, čím nejsme, víme, kým jsme (tamtéž : 17). Identita tedy podléhá dvěma rozdílným silám – na jedné straně interpelaci¹⁵, která nás nutí stát se „konvenčními“ členy společnosti, ale na druhé straně subjekt vzniká teprve v procesu identifikace, kdy my sami tvoříme a odpovídáme na dané diskurzivní praktiky. Identita je na jedné straně omezená, ale na druhé straně má možnost sama se vytvářet.

Judith Butler, ovlivněná Derridou, Foucaultem a Althusserem, předkládá performativní¹⁶ pojetí genderové identity. Zkoumá otázku, jak vytváříme sami sebe. Podle ní

¹² Who needs identity? (1996).

¹³ „Always in process.“ (Hall : 16).

¹⁴ Diskurzu rozumím stejně jako Šaldová, tj. ve foucaultovské tradici, jako „určitému způsobu, kterým se pojednává (mluví, píše) o podstatných záležitostech a kterým jsou tyto záležitosti podstatným vůbec činěny“ (Šaldová : 20).

¹⁵ Tento pojem pochází z Althusserovy teorie a chápe se jako „transformace jednotlivců na subjekt“ (Fulka 2002: 3) Pomocí tohoto procesu jsou z lidských jedinců činěny subjekty společnosti. Tento pojem nelze oddělit od pojmu ideologie, která podle něj není odrazem světa, ale má právě konstitutivní povahu. Bez subjektu není ideologie, ale zároveň ideologie je konstituována pomocí subjektu. Ideologie nám prostřednictvím interpelace vštěpuje určité pravdy o životě, které jsou „evidentní“, ovšem na druhé straně zakrývá, že jde o ideologickou konstrukci. Interpelace však nemusí mít jen povahu explicitního nátlaku (soudní instituce, školství), ale odehrává se na elementárnějších rovinách, např. na rovině rodinných vztahů či jazyka. (tamtéž: 4) Tím dochází k odmítnutí plně svobodného subjektu. Subjekt je interpelován, aby z vlastní vůle přijel ideologická omezení, která na něj působí.(tamtéž).

¹⁶ Pojem *performativu* pochází od J.L.Austina, byl použit Derridou. V opozici ke konstativu (což je výpověď týkající se fakt), performativ je výrok, pomocí kterého se událost vytváří. Má charakter určitého rituálu nebo představení (např. věta „vyhlašuji válku“) (Fulka 2002:5)

nespočívá genderová identita na žádném předem daném biologickém základě. Identita je vytvářena, performována v průběhu života, a to různými diskurzivními mocenskými praktikami (in Hall 1996 : 27). Ve své práci se zaměřuje na dekonstrukci pojmu subjekt, který vzniká uvnitř diskurzivních praktik a vždy v určitém mocenském rámci v procesu identifikace. Butlerová rozbíjí na první pohled fixní spojení mezi gender – pohlaví –sexuální touha. Zdá se nám, že tyto věci (např. heterosexualita či genitálie ve smyslu pohlaví) jsou od přírody dané, že s nimi nemůžeme nic dělat, ale Butlerová ukazuje, že to není pravda. I samotná tělesná materie podléhá těmto diskurzivním praktikám, které disciplinují naše tělo. Nelze tvrdit, že samotné genitálie nesou určitý význam, ten význam je do těl teprve „dodán“. Jeho podoba, která mu je přikládána, se zakládá na diskurzu dané společnosti (Butler 1993). Gender je v tomto pojetí vnímán jako akt skrze nějž performuje, utváříme svou identitu. Z toho vyplývá, že s nejedná o jednu stvořenou identitu, která je stabilní. Gender se musí neustále dělat, protože se identita nikdy nedá získat napořád a je stvořena právě performativním aktem. „Kdo dělá gender dobře, je odměněn, kdo ne, čeká ho trest“ (Butler 1993: 323). Gender nemá žádný svůj originál, esencialitu, ale je námi neustále vytvářen. Zde se můžeme ptát „jak?“.

Tvoříme sebe tak, že opakujeme, citujeme diskurzivní praktiky. Lidské „já“ tedy jen zdánlivě předchází veškeré naše aktivity a jednání, právě naopak je v rámci jednání a za pomoci diskurzu a v rámci mocenských praktik stvořeno a neustále se tvoří. „Nechováme se určitými způsoby kvůli své pohlavní identitě, oné identity dosahujeme pomocí vzorců chování, které podporují normy pohlaví“ (Spargo 2001: 52).

Tím, že ritualizovaně opakujeme určitá gesta, pohyby a různé tělesné úkony, zažíváme si je a tím i různé společenské významy, které jsou jim přikládány. Zapomínáme, že jsme se všechny tyto úkony naučili a neustále je musíme znovu tvořit, abychom někým byli. Tuto disciplinaci těla vystihuje příklad s česáním vlasů. Když jsme malí, tak nám většinou matky začnou poupravovat vlasy, to dělají od našich nejranějších let. Později je stříhají, či dítě vezmou ke kadeřnici, děcka si sama hrají na česání (ano, nejčastěji dívky), pak tuto hru provozují dále, ale čím dál víc to přestává být hra. „Česání se stává vážnou, neopomenutelnou a neustále opakovanou činností („Takhle přece nemůžu vyjít z domu!“). Výsledkem je vydělení určité části tělesného ochlupení, kterému začneme říkat vlasy, stvoření celé škály pocitů, jež se k nim vážou, a osvojení aktivit (úprava vlasů a jejich průběžná kontrola), které

s nimi žena *má* provozovat“¹⁷. Stejně je to i s ostatními částmi lidské identity – vstřebáváme je do sebe a pak je předvádíme, performujeme a díky těmto aktům vzniká identity. Jedná se o neustálý, nikdy nekončící proces.

Vidíme zde i paralelu s Bourdieuho uvažování o genderovém systému společnosti, kde právě popisuje onu neviditelnost celého procesu zvěcnění určité záležitosti, která je ve své podstatě konstrukt. Tato neviditelnost způsobuje to, že nejsme schopni vzdorovat těmto zaběhlým praktikám, které nám připadají jako věčné, přirozené. Tím, že člověk cituje určité performativní akty vstřebává do sebe sice mocenská omezení danou společností, ale zároveň tím i konstruuje sebe sama a svou příslušnost k určité skupině.

Tělo je prostor, který podléhá těmto disciplinačním praktikám. Tyto mocenské tlaky působí na tělo zvnějšku, ale formují jeho vnitřek, který pak slouží jako nezpochybnitelný základ pro daný stav věcí, pro ospravedlnění *statutu quo*. Z těchto debat ovšem vyplývá, že se nedá říct, že určitý gender by byl určitému jedinci vlastní. Jde o neustále se potvrzující performativní akty.

Neexistuje žádná předem daná univerzální genderová identita. Tímto problémem se zabývá v knize „Trampoty s rodem“ a ptá se, kdo se skrývá za označením žena? Podle Butlerové kategorie muž či žena nejsou vůbec dostačující. Logika argumentu je taková, že když se řekne, že gender je záležitost socio-kulturní a žádným způsobem se nevztahuje na biologické pohlaví, vyplývá z toho, že i samotné fyzické podléhá interpretaci. Kdybychom totiž trvali na tom, že sice je gender kulturní záležitost, ale váže se k jednomu či druhému pohlaví, znamenalo by to, že osudem se nestává biologie, ale kultura (Butler 2003 : 24).

Tím jsem chtěla ukázat, jakým způsobem nahlížím na genderovou identitu. Není to pro mě předem vetkaná látka do genů, která nás nutí jednat a chovat se určitým způsobem. Myslím si, že příroda je s kulturou v interakci. Nikde se samozřejmě nedá určit možná hranice a je nutné si uvědomit, že různé interpelační normy zde existují na základě toho, že je vůbec zapotřebí určitá regulace. Tedy podle mne je třeba určité tělesné matérie, aby vůbec došlo k oné interpretaci. Ale na druhou stranu člověk je bytost neuvěřitelně tvárná a jeho základním rysem je právě kultura. Pomocí zobektivizovaných a institucionalizovaných vzorců chování, které jsou arbitrární, jsou těla disciplinována a přetvářena k obrazu společnosti. Tyto příkazy se již objevují v bázi nevědomí. Jsou tak zažití, že vypadají jako přirozené. Přesto nejsou

¹⁷ Filardo, F. [online]. Dostupné z <http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2006020601> , (citováno 6.6.2009).

neměnné a ne každý je „zpracovává“ stejným způsobem. Tím, kým jsem se stáváme prostřednictvím performativního aktu. Tvoříme sami sebe v každém okamžiku. Neexistuje zde žádné předem vymezená identita.

2.3. Subkultura a kultura mladých

2.3.1. Definice základních pojmů

V tomto úseku se budu snažit vysvětlit pojmy subkultura a kultura mladých a ukázat, jakým způsobem k sobě tyto dva pojmy patří. U kultury mladých pak vytyčím její charakteristický rys, jímž je právě spotřeba určitého druhu hudby.

Jelikož vše podléhá svému vývoji, tak i pojem subkultury se od svého prvního definování v roce 1940 velmi změnil. Definice, na které by se shodli snad všichni autoři, kteří se touto problematikou zabývali, by byla, že subkultury tvoří skupiny lidí, kteří mají jeden s druhým něco společného (sdílejí určité problémy, názory, praktiky), což je významným způsobem odlišují od členů ostatních skupin společnosti (Thornton 1995 : 1). Ale ovšem toto pojetí by neplatilo pouze pro subkultury, ale dalo by se ve stejném smyslu mluvit o různých společnostech či dokonce kulturách.

Současný sociologický slovník charakterizuje subkulturu jako **soubor specifických vlastností, příznačný pro určitou skupinu v rámci dominantní společnosti**. Takovými vlastnostmi jsou normy, hodnoty, vzorce chování a velice často i specifický životní styl. Subkultura je specifická skupina, která je tvůrkyní a nositelem zvláštních, odlišných norem, hodnot vzorců a zejména životního stylu, i když se podílí na dominantní kultuře a na fungování širšího společenství. Při vzniku a zejména při reprodukci subkultury hraje proces osvojování jazyka a osvojený jazykový kód velkou roli. Subkultury si vytvářejí mnohdy osobitou symboliku a dokonce svébytný jazyk (Velký sociologický slovník II 1996 : 224). Subkultury mohou vznikat na základě stejného sociálního původu, na základě etnicity, základě společné aktivity, sexuální orientace a třeba také na základě věku.

Jak se dozvídáme od Warren Kida, **skupina mladých lidí může být považována za subkulturu, pokud se například mladí lidé oblékají stejně či poslouchají určitý druh hudby** (Kid 2002: 114). Fenomén mládí byl v poválečných letech ovlivněn vznikající populární kulturou, která je definována jako „médiá a ostatní kulturní produkty, které jsou jednoduše dostupné, často levné a proto hojně spotřebovávané“ (tamtéž: 112). Populární

kultura byla určena pro spotřebu širokých mas. Z mladých lidí se začali stávat konzumenti módy, muziky a různých jiných produktů populárního průmyslu. **Identity v rámci subkultur mladých jsou často spojovány s určitým druhem stylu hudby.** Willis upozorňuje na kreativní potenciál na straně uživatele hudby: „Většina muzikální aktivity vyplývá z konzumpce, z procesu poslouchání. Ale konzumpce jako taková je kreativní. Záleží na schopnostech konzumenta, který hodnotí, mluví obeznámeně a zaujatě o svém hudebním vkusu, který muzice dává jasné místo ve svém životě“ (in Kid : 128).

Konzumpce muziky je tedy pro kulturu mladistvých naprosto základní znak. Muzika může být zdrojem zábavy mimo domov a téma ke konverzaci (tamtéž : 129). Kultura mladých by v tomto kontextu znamenala způsob života mladých¹⁸, který je ovlivňován posloucháním hudby, určitým stylem oblečení, sdílením určitých názorů, konáním stejných aktivit, trávením volného času a i určitým typem chování.

Zde uvádím výčet subkultur mladých, jak byly sociology postupně rozpoznány a pojmenovány. V 50.letech se ve Spojených státech objevili jazzem ovlivnění beatnici, Yippies a hipsteři. Za jejich britskou proměnu mohou být označeni Teddy Boys. 60.léta jsou poznamenána sexuální revolucí a nezávislým hnutím hippies, které jednoznačně odmítá násilí a preferuje volnou lásku. V 70.letech se objevuje silná subkultura rockerů. Británii šokují mods, kteří předznamenávají nastupující hnutí skinheadů. V této době se ve Spojených státech poprvé objevuje hip hop a graffiti. V polovině sedmdesátých let se zrodila subkultura punku, která si své místo drží až dodnes, i když také již značně proměněna. 90.léta jsou charakterizována množstvím subkultur. Své místo zaujímají anarchistické tendence, squatteři, reagea a tzv. „crusties“, kteří již svým neupraveným zjevem dávali jasně najevo odpor vůči blahobytu, tatcheristickou hodnotou (McRobbie 1993 : 70). Ve Velké Británii se objevují první party ravy, které se postupně dostávají do České republiky, kde začíná vznikat moderní taneční scéna.

Brychtová ve své diplomní práci píše, že všechna tato vzniklá hnutí mladých měla určité znaky. Jmenuje „generační protest, odmítání oficiální kultury, směřování od individualismu ke kolektivním formám, směřování ke spiritualitě, zesílený pocit solidarity a soucitu, hledání nových vyšších prožitků i za pomoci drog“ (Brychtová 2001 : 50). K vyjádření charakteru subkultury freetekna se zvláště věnuji v poslední části teoretické části.

¹⁸ Zde je velice těžké říct od kdy do kdy by se vymezovala kategorie mládí. Pro mě tento termín není vyhrazen pouze slovem „teenager“, tedy náctiletý, ale etapa mládí pro mne zahrnuje jak náctileté, tak ale i mladé lidi, kterým je přes dvacet let (Kid 2002: 131).

Ještě zbývá vysvětlit jeden pojem a tím je deviantní kultura, která odmítá normy a hodnoty dominantní společnosti a jejíž ústřední hodnotou je páchat trestní činy. Z historického pohledu předpona „sub-“ odkazuje k nižšímu podřízenému a snad i nehodnotnému postavení v rámci celkové společnosti. To ukázaly první výzkumy, které se zabývaly subkulturami, měli za to, že se jedná o deviantní skupiny, které se objevují na základě proklamovaných hodnot společnosti a cílů, jimiž je lze dosáhnout. Velice dlouhou dobu byly ve vědeckém diskurzu subkultury nahlíženy jako něco deviantního, tím pádem jako něco, co má nižší status. Vědecký diskurz v počátku zhodnotil subkultury negativně. Stejnou praxi dnes aplikují média, která z různých subkultur činí strašáka společnosti (často si nálepků deviantů či zvířat odnášejí právě účastníci a účastnice freetekno party), což neznamená, že dnešní společnost nezná deviantní subkultury, příkladem takové mohou být například skinheadi. Ovšem tento koncept neodpovídá realitě a pravé povaze subkulturních hnutí. Nyní se zaměřím na koncepty birminghamské školy, jejíž diskurz Dlouhou dobu určoval debatu o subkulturách. Ukáži, že pro pochopení dnešního stavu věcí toto pojetí potřebuje přepracovat, když ne zcela zavrhnout.

2.3.2. Protestní pojetí subkultur v teoriích birminghamské školy

Po druhé světové válce se ohnisko zájmu ze Spojených Států přesunulo na ostrovní půdu Velké Británie. V roce 1964 bylo na Birminghamské univerzitě založeno Centrum současných kulturních studií, které po další dvě desetiletí určovalo diskurz o subkulturách. CCCS (Centre for Contemporary Cultural Studies) vycházela ve svém pojetí z neomarxismu. Zastávaly názor, že kapitalismus vykořisťuje pracující třídu a vytváří u ní problémy, že subkultury jsou smysluplným pokusem čelit dominantní kapitalistické kultuře a že za „stylem“ mladých lidí se dají odhalit skryté významy. Tento postoj byl reakcí na poválečné zmnožení subkultur mladých. Bylo nutné si položit otázku, co stojí za původem jejich vzniku a co ony subkultury značí.

Zástupci těchto subkultur byly bez výjimky považováni za členy dělnické třídy. Ústředním tématem pro jejich pochopení se stal pojem **protest**. Tím měli vědci na mysli protest mladých lidí proti jejich rodičovské kultuře¹⁹, který chápali ale i jako symbolický protest proti dominující společenské kultuře, tj. hodnotám vládnoucí kapitalistické třídy.

¹⁹ Zde překládám termín „parent culture“, jímž se myslí kultura uvnitř dominantní kultury, které je právě ohraničena třídou, ze které pochází (Kid 2002:121).

Základní se zde stalo pojetí hegemonie, jak nám jej nabízí Gramsci. Ten si všiml, že dominance vládnoucí třídy není v žádném případě zajišťována násilím, ale operuje na úrovni idejí. Masa lidí si může myslet, že společnost je spravedlivá, i když ve skutečnosti stojí proti zájmům většiny. Což odkazuje k marxistickému konceptu ideologie (Kid 2002 :121). Moc vládnoucí třídy nebyla zajišťována tlakem, ale „shodou“ (Clarke 1975 : 114). Pojem hegemonie v sobě zahrnuje myšlenku, že všeobecně uznávaný názor je výsledkem bojů odlišných skupin, dojde-li ale k jeho prosazení, jak vládnoucí, tak podřízený (tzn. ten, který vychází z nevýhodného postavení, pro nějž hodnoty společnosti vůbec nemusí být prospěšné) ho uznávají a vidí jako správný. Takže lidé jednají ve shodě s dominantní společností, protože jim připadá, že společnost je taková, jaká má být.

CCCS byly také ovlivněny studiem sémiologie a pracemi Rolanda Bartha, který běžný život pojal jako text, který obsahuje významy, které se dají dešifrovat. Takového poslání se ve sféře subkultur zhostil **Dick Hebdige**. Přelomovou je jeho práce „Význam stylu“²⁰. Hebdige nahlížel na subkultury také jako na zaujímavý ústřední odpor proti dominantní ideologii a projevy tohoto odporu spatřoval ve stylu mladých lidí. Stylem měl na mysli: oblečení, účes či střih vlasů, vzorce chování, způsob vyjadřování, způsob vystupování (zahrnuje, jak člověk stojí, chodí, výrazy obličeje a jazyk těla), taneční styl. Všechny tyto druhy sebevyjádření považoval za symbolické – jde jim víc než být „in“, nesou v sobě skrytý protest (Kid 2002 :123). Tímto stylem mladí komunikovali se světem a dávali tím najevo, že patří k určité skupině a liší se od hlavního proudu. Ve své knize se zabývá touto otázkou a říká, že každý předmět může být čten jako znak. Každý projev stylu nahlížel jako signifikantní. Na subkultury nahlížel jako na homologické celky, kde zájmy skupiny, jejich aktivity a styl vytvářely ucelený způsob života. Vnitřní strukturu skupiny viděl teda jako řádně uspořádanou (Hebdige 1979: 137).

Hebdige také charakterizoval termín *brikoláž*, který měl sloužit k pochopení vzniku subkulturního stylu. Jeho podstatou je, že se zdánlivě spojí nespojitelné věci a dá se tak vzniknout novým významům. Zahrnuje proces resignifikace, jímž se kulturní znaky s ustavenými významy přeorganizují do nových významových kódů. Objekt, který nesl již určitý význam, dostane význam nový. Tak bylo například nahlíženo na punkovou módu či módu skinheadů.

²⁰ Subculture:the meaning of style (1979).

2.3.3. Nový pohled postsubkulturních studií

V kontextu přelomu 20. a 21. století se pohled CCCS ukázal jako nedostačující či v jistém slova smyslu jako neplatný. Ve svém zkoumání se představitelé CCCS zaměřovali jen na mladíky mužského pohlaví, bílé pleti a příslušníky dělnické třídy. Tím ze zřetele zmizelo genderové a etnické hledisko. Na genderové hledisko upozornila Angela McRobbie a Jenny Garber v práci „Girls and Subcultures“ (1975), kde poukázaly na to, že dívky se naprosto ztratily ze zřetele výzkumníků, že jsou neviditelné. Tento úhel pohledu by naznačoval, že subkultury tvoří pouze muži. Když se objevovala nějaká zmínka o dívkách tak pouze ve smyslu jejich přitažlivosti. Proto se ptaly, zda dívky organizují jinak své aktivity ve volném čase, nebo když se v subkultuře nachází, tak jaké je jejich místo?

Muggleton se v úvodu sborníku Postsubkulturních studií vyjádřil, že se zdá, že koncepty CCCS již více neodpovídají politické, ekonomické a kulturní realitě 21. století (Muggleton 2003 : 5). Lineární pojetí subkultur, od teddy boys k punku, kdy jeden styl střídal časově druhý, není možné přijmout. Dnes existuje najednou velké množství stylově odlišných kultur, zapříčiněné vznikem taneční scény v Británii v 80. letech, a zároveň styl člověka nemusí být určován pouze jedním stylem hudby či jedním výhradním stylem. Pro postmoderní subkulturu je typický hedonismus, depolitizace (subkultury nevznikají jako politicky naladěné, v tomto ohledu se zdá pak i nadbytečné hledisko třídy), individualismus (jedinec se přidává k subkultuře na základě své individuální volby) a fragmentarizace (naznačuje, že příslušnost k určité subkultuře není totální, zahrnuje jen určitou část života jedince) (Muggleton 2003 : 3-15). Birminghamská škola příliš přecenila politický aspekt subkultur. Stejně tak se opouští od homologického konceptu subkultur, který viděl provázanost mezi postavením ve struktuře a určitou preferencí stylu či hudby . Benett ukázal, že pro nově vznikající kmeny je charakteristické zaujetí pro širší druh hudebních žánrů, tím tito mladí lidé dávají najevo jasný odstup od více restriktivních subkultur. Sami hledají v prostoru kultury autentičnost (in Muggleton : 7).

Sám Hebdige ve své práci „Posing..Threats, Striking...Poses“ předznamenal tento nadcházející trend:

„Subkultury nejsou jednoduchým potvrzením nebo odmítnutím, nejsou ani protestem proti symbolickému uspořádání, ani konformitou s rodičovskou kulturou. Je to deklarace nezávislosti, jinakosti, cizího záměru, odmítnutí anonymity, statusu podřízeného.“

(Hebdige 1983: 404)

Práce, které ovlivnily novodobý pohled na kultury, vzešly od P. Bourdieuho a jeho pojetí „vkusu“, „odlišnosti“ a „kulturního kapitálu“. Poslední zmíněné rozpracovala Sarah Thornton, která se zabývala klubovou scénou ve velké Británii. Další koncept, který se ukázal jako užitečný, bylo pojetí identity teoretičky Judith Butler, která identitu nahlíží jako performativní akt, který je neustále zapotřebí dělat. Maffesoliho koncept kmenu odpovídá fluiditě, která je charakteristická pro nově vzniklé subkultury, např. pro subkulturu freetekna, kterou se zde zabývám.

2.3.4. Subkulturní kapitál v díle Sarah Thornton

Jak jsem již zmínila Sarah Thornton ve svém zkoumání klubové scény vychází z teorií P. Bourdieuho, který životnímu stylu (a jeho estetické poloze) rozumí jako prostředku odlišení se. „Existovat v prostoru znamená lišit se“ (Bourdieu 2000: 17). Proto i mladí lidé pohybující se v různých prostorech hledají cesty, jak se odlišit.

Thornton klubovou scénu nepopisuje jako jednotnou, ale jako seskupení subkultur, které sice pojí to, že se chodí bavit do klubů, tedy jakési prostorové spojení, přičemž každá klubová subkultura má vlastní styl oblečení, tance, hudební žánr a řadu odlišných rituálů, které jsou nezbytné pro určitou subkulturní identitu. Lidé se stávají členy subkultur na základě preference stejného hudebního vkusu, na základě stejné spotřeby a upřednostňují takové lidi, kteří s nimi sdílí stejný vkus (Thornton 1995 : 200).

P. Bourdieu vytyčuje tři druhy kapitálu. Kulturní kapitál (nebo také znalost) se akumuluje v průběhu výchovy a vzdělávání a je tím, co určuje náš společenský status. Považuje ho za základní pilíř odlišování se. Kulturní kapitál může, ale nemusí být v rozporu s kapitálem ekonomickým. Z praxe vím, že lidé, kteří berou vysoké příjmy, mohou být držiteli vysokého kulturního kapitálu, ale zase ti, co drží vysoký kulturní kapitál (například učitelé), již na tom nemusí být tak dobře finančně. Objem vlastněných kapitálů určuje pozici, kterou člověk zaujímá v sociálním poli, což zase ovlivňuje jeho preference, např. vkusu. Posledním kapitálem je kapitál společenský, který nepramení z toho, co známe, ale koho známe (nebo kdo zná nás), odkazuje tedy k naší síti přátel, známých, různých společenských kontaktů či klubů, jejichž jsme členy (tamtéž : 202).

Koncept kulturního kapitálu aplikovala Thornton na subkultury. Pod subkulturním kapitálem by se tedy dalo rozumět nahromadění znalostí, které jedinci dávají platné místo v určité subkultuře. Velikost kulturního kapitálu roste s tím, jak je člověk „v obraze“²¹. V očích svých soukmenovců je „in“ a „cool“, protože ví, co se nosí, co se poslouchá, kde nesmí chybět. „Stejně jako knihy či obrazy, vypovídají o kulturním kapitálu určité rodiny, stylový účes či sbírka nahrávek mohou to samé znamenat v pojetí subkultury“ (tamtéž : 203). Subkulturní kapitál se vtěluje do člověka. Ale jak Thornton upozorňuje, mnoho nově přichozích, kteří se chtějí zapojit do subkultury, ještě správně nechápu, co to znamená být „in“, a zaměňují to s projevy přespřílišného šňoření, či jednoduše řečeno, svůj styl přehání a dávají okatě najevo. Subkulturním kapitálem může být také znalost a používání argotu, tedy významů a slovních spojení používaných v jazyce subkultury.

V subkultuře platí alternativní hodnoty a alternativní hierarchie, hlavně ve smyslu odmítání škatulek genderu, etnicity či společenského zařazení (například ve smyslu třídy, která je překryta právě velikostí kulturního kapitálu). I to je jeden z důvodů, proč jsou subkultury tak lákavé pro mladé lidi. Ve světě dospělých zatím žádné uznání čekat nemohou, proto tento pocit vyhledávají jinde. Svoji odlišnost od rodičovské kultury a tím i od názorů a kulturních vzorců, které s sebou tato kultura nese, dávají najevo právě svým stylem oblékání a druhem hudby, který poslouchají. Hudba a móda jsou základní znaky sebevyjádření mladých lidí a zároveň i znaky, jež jim pomáhají vymezit své místo v prostoru a upevnit svou identitu svou odlišností. Příslušnost k určité sociální vrstvě je nahrazena pocitem vlastní hodnoty.

Přestože většina lidí, co se účastní rave akcí nebo chodí do klubů, mluví o tom, že nějakým způsobem klasifikovat lidi, co tam patří, je nemožné, jasně se vymezují proti skupinám, které nahlížíjí jako homogenní. Nejčastěji se jedná o vymezení vůči mainstreamu, popu, který je pokládán za femininní. Subkultury jsou považovány za nezávislé, autentické, alternativní, heterogenní, vzpurné, maskulinní, oproti mainstreamu, který je nahlížen jako komerční, falešný, nudný, konzervativní (tamtéž : 204).

²¹ „Being in the know“ [pozn. A.P.].

2.4. Freetekno – o co se vlastně jedná?

2.4.1. Vysvětlení pojmu freetekno

Nalézt informace o freetekno kultuře je téměř hledání jehly v kupce sena. Objevila jsem sice pár diplomových prací, které se jí zabývaly a díky tomu využila pomocné odkazy na různé další internetové zdroje a informace o freetekno kultuře, ale faktem zůstává, že v české vědecké literatuře o tomto relativně již starém fenoménu téměř nic nenajdeme.

Freetekno je název hudby, která je především spojena s pořádáním open air **freetekno party**. Název se skládá ze dvou slov. Free značí určitý alternativní způsob života, svobodu, nezávislost a že freetekno party je otevřena všem. Propaguje se heslo „One Tribe, One Vibe“, tedy že všichni účastníci jsou na jedné vlně a tolerují se. Atmosféra techno party je popisována jako svobodná, ničím neomezovaná. Tekno odkazuje k druhu poslouchané hudby, jejíž rychlost se pohybuje mezi 180-200 bpm²². Jeho počátky můžeme nalézt na počátku 90.let 20.st. v Anglii, kde se pomalu vyvinulo z předchozích rave²³ parties. Společnou mají filosofii **DIY kultury**, nekonfliktnost, respekt k přírodě a party pořádané pod širým nebem. Organizátoři těchto party netouží po popularitě, po penězích a nechtějí profitovat z toho, že se lidé baví. Už samotný název freeparty odkazuje k tomu, že by neměl být vybírán žádný vstup, což ovšem popírá logiku věci, že provoz party něco stojí²⁴. (Wikipedia 2009)

Podstata DIY kultury spočívá ve vymezení se proti ekonomickým institucím dominantní společnosti, proti mainstreamu. Jedná se o oblast, kde existuje svoboda dovolující se všem seberealizovat za poměrně nenáročných finančních a časových podmínek. Tato pozice zastává názor, že i konzument může být umělec. Jejím základním kamenem je pocit uspokojení z tvorby. Síla této kultury spočívá v její nespoutanosti konvencemi a zjevné kreativitě, v absolutní tvůrčí svobodě. Jejím cílem není konfrontace, ale nezávislé mírumilovné spolužití, koexistence se zbytkem společnosti. Jde především o hudbu, a to jak

²² Beats per minute.

²³ Doslovný překlad slova „rave“ znamená bláznit řídit, ale také doslovný překlad „čarodějnické slety“ (Němec 2003). V přeneseném významu značí party, která trvá celou noc, kam se chodí lidé bavit, tančit, scházet se a pobavit se nevázanou cestou s podobně smýšlejícími lidmi (Wimmer 2006 : 12).

²⁴ Freetekno [online]. Dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Freetekno>, (citováno 3.6.2009).

skutečnou tvorbu (živá kapela), tak o její reprodukci (DJ's, soundsystémy), ale i film, divadlo, video-art, video projekce, literaturu, sochařství nebo fire show²⁵ (Alef 2003).

Tato kultura jako životní styl se poprvé objevila v hnutí punku. Do té doby se nahrávky hudby šířily jen pomocí velkých nakladatelství, teď vznikl zlom, lidé sami začali mezi sebou šířit různé nahrávky a začali si sami vyrábět nejrůznější věci, aby tak dali jasně najevo nesouhlas s hlavními masovými kanály.

Princip DIY si osvojili právě britští raveři, kteří na začátku 90.let stvořili **soundsystém**, které se dají považovat za ústřední organizační jednotku techno party. Soundsystémy se poprvé objevují na Jamajce v 60.letech . Jednalo se o auta s agregátem, které za pomoci spalování benzínu, vyráběli energii, kterou používali pro zvukovou a světelnou aparaturu. Vznikly tedy za účelem šetření.(Graham 2003 : 73) Stejný princip si osvojili raveři. Za první soundsystém jsou považováni Spiral Tribe. Velice jednoduše řečeno se jedná o skupinu lidí, která navzájem vlastní zvukovou aparaturu a velká auta, jsou to lidé, kteří se podílí na produkci freetekno hudby a kultury, sami jí tvoří a zároveň vytváří různé dekorace, performance, projekce, vlastní oblečení, doplňky. Součástí soundsystému bývá také bar, na jehož základě jsou členové soundsystému schopni poplatit alespoň základní výdaje za party. Dodávky v sobě často neskrývají jen aparaturu, ale i příbytky. Lidé, kteří cestují od akce k akce se nazývají travelleři. I to odlišuje freetekno kulturu od klubové kultury, kam vždy na večer zavítá hrát známý Aj., kdežto o zábavu na freetekno party se stará komunita lidí, DJ tančící dav nevidí, je anonymní, navíc se i někdy u mixážního pultu střídá více DJů. (Wimmer 2006: 22) Často se v této spojitosti mluví o „**kmenech**“²⁶, čímž se budu zabývat později v této části.

2.4.2 Historie vzniku hudebního stylu techno

Počátky hudebního stylu techno se datují do druhé poloviny 70.let, kdy se poprvé v klubech v Detroitu „začal ozývat syntetický zvuk samplované“²⁷ elektronické hudby. Nešlo o měkký a diskem ovlivněný „house“, který se ve stejné době rozvíjel v Chicagu. Ale tento směr měl undergroundový nádech. Šlo o temnější a rychlejší žánr elektronické hudby (rozdíl

²⁵ Alef [online]. Dostupné z <http://www.blisty.cz/art/15798.html>, (citováno 3.6.2009).

²⁶ Samotný Spiral Tribe má slovo „kmen“ ve svém názvu.

²⁷ Samples jsou zlomky jiných skladeb nebo nahrané zvuky, které se používají v elektronické hudbě.

60 bpm oproti housu) a alternativní uchopení stylu zábavy, která navazovala na punkové hnutí. Zpívané vokální party byly nahrazeny nejrůznějšími syntetickými a industriálními zvuky (Saunders : 160).

Zajdánková jmenuje tři faktory, které byly důležité pro rozvoj techno scény:

- ❖ Nová technologie – objev počítačů umožnil digitalizaci zvuku a vývoj elektroniky, díky níž bylo možné začít hudbu mixovat.
- ❖ Rozvoj masové komunikace – odkazuje k rozvoji nových komunikačních kanálů, kterými si mladí lidé mohli předávat informace, sdílet zážitky i mimo party, sdílet stejnou hudbu.
- ❖ Nový typ stimulantů – fenoménem doby se stalo užívání Extáze. Pilulky, která má stimulovat náladu a dostat tak účastníky do tancem zmítaného víru.

(Zajdánková : 16-17)

Původně pod označení techno spadala veškerá progresivní elektronická taneční hudba, která byla rychlejší než house. Brychtová ve své práci uvádí, že „to, co bylo v Americe spíš otázkou klubů a menšinové, se v Evropě proměnilo ve skutečné revoluční hnutí“ (Brychtová 2001 : 54). Těžiště taneční scény se přesouvá na evropský kontinent. Stylem, který se v tomto prvopočátku ve Velké Británii ujal vedení, byl **Acid House**. Němec vznik Acid housu popisuje následujícími slovy:

„Spojením kvilivé syntetické techno basy a houseové rytmiky pak vznikl acid house - styl, který navždy změnil tvář současné hudební scény. Ukázal úplně nový přístup ke tvorbě moderní hudby, který však ve skutečnosti čerpal ze samotných kořenů lidské kultury. Nositelem hudební myšlenky již nebyla melodie, jak bylo v evropské hudební tradici zvykem, nýbrž pečlivě vykonstruovaná rytmika, která od nejjednodušších motivů postupně gradovala do mnohvrstevných kompozic založených na pumpujících bicích a výrazné basové lince, což je do značné míry v podstatě návratem do psychedelických šamanských rituálů prvotně pospolné společnosti“²⁸.

(Němec 2003)

²⁸ Němec, J. [online]. Dostupné z <http://www.blisty.cz/2003/7/31/art14905.html>, (citováno 4.6.2009).

V tom vidí i základní princip, na němž funguje taneční scéna. Lidé se sejdou na určitém místě, aby všichni za pomoci monotónního zvuku beatů, které připomínají každodenní běh života, rutinu, která ubíhá minutu za minutou, „dostali na stejnou vlnu a tím alespoň na chvíli opět zakusili v postmoderní společnosti dávno zapomenutý **pocit solidarity, jednoty a pospolitosti**“ (tamtéž).

Na konci 80.let došlo k odštěpení větve **freetekno** od zbytku taneční scény. Z techna se totiž začal stávat komerční styl. V tomto kontextu se mluví procesu komodifikace, což je proces, kdy původně odlišné společenské normy jsou začleňovány do idejí mainstreamu a stávají se z nich běžné komodity. Na základě tohoto trendu se jako odpor objevila tzv. „hardcore scéna“, která čím dál více prosazovala volný přístup k pořádání party, čímž se vymezovala proti sevřenému prostředí klubů, kde bylo navíc zapotřebí platit vysoké vstupy a kde člověk byl jako pod dohledem, nebyl-li oblečen podle nejnovější módy²⁹, nebyl ani do klubu vpuštěn. Stejně tak se tito „odpadlíci“ vymezují proti stoupajícím hvězdám Djů a celkové popularizaci kultury. Řešením je přesunutí party mimo město, do přírody, co nejdál od všech omezení, které jim přináší běžný život a jeho sešněrovanost. (tamtéž) Vymezení se proti komercializaci s sebou nese další prvek, o něm se dozvídáme z úst pianistky Margaret Tillyové. Podle ní se hudebně vrátilo k maskulinním hodnotám – zvuky jsou tvrdé, nepříjemné, s důrazem na formu, přímočarost a jednoduchý rytmus. Oklestilo se od všech možných femininních a gay prvků – jak v oblasti hudební, tak například co se týče i pestrosti oblečení³⁰ (in Nanoru 2005).

Do Čech se techno dostává v roce 1994, kdy k nám zavítaly první britské soundsystémy Spiral Tribe a Mutoid Waste Company. Místem konání byla Ladronka, squat, který k sobě sdružoval různé squatory a punkery. Zážitek z nového zvuku byl tak silný, že dal ihned popud k vlastní aktivitě.

2.4.3. Freetekno jako kmen

Pojem subkultury, jak ho rozpracovaly CCCS, se ukázal v aplikaci na freetekno kulturu jako neúčinný. Tosha Ueno uvádí tři důvody. Za prvé se freetekno kultura nedá popsat jako by byla založená na třídním principu. Tím pádem se nedá mluvit v klasickém

²⁹ Němec mluví o politice zvané „dress code“ (Němec 2003).

³⁰ Nanoru, M. [online]. Dostupné z <http://czechtek.bloguje.cz/223583-pokus-podivat-se-nejen-na-czechtekove-leto-z-odstupu-a-v-souvislostech-bez-pover-a-iluzi.php>, (citováno 12.6.2009).

slova smyslu o „odporu skrze rituál“. A za třetí tato kultura není politická sama o sobě (Ueno 2003 :101). Jak uvedla Maria Pini „politika rávu nespočívá na ambicích měnit svět, ale spíš se zabývá konstituováním určitého spojení mysli/těla/spirituality/technologií, které vytváří jedinečný alternativní zážitek“ (in Ueno :101 – 102). V tomto kontextu se začal používat nový pojem, jímž je Maffesoliho „kmen“.

Z poststrukturalistického pohledu tohoto vědce vyplývá, že „dnešní společnost je charakterizována dobrovolnými, nestálými smyslovými mikrokulturami.“ Všechny tyto neokmeny jsou propojeny sítí, jejíž každá část představuje potenciální místo pro současné nomády, nacházející svůj nejvlastnější projev v oslavě (in St John : 65). Postmoderní tribalismus se opírá o rozpad homogenních postmoderních společností. Moderní společnost se opírala o pevně dané struktury, ať už jím byla identita, individuum, národ či stát. To již pro dnešní dobu neplatí a podle Maffesoliho je „existence tak přivedena ke své prvotní zbloudilosti“ (Maffesoli 2002 : 185).

Moderní stát se snažil potírat veškeré tendence, které šly proti jeho nejvlastnější logice, potlačoval tím tak styl nomádů, kteří nechtěli být napasováni do předem semknutého systému. Těmto lidem nešlo o změnu systému, chtěli spíš žít někde v ústraní, stranit se konzumním hodnotám dominantní společnosti. Vládní systém tak ztratil moc kontrolovat a řídit tuto komunitu. Z této neschopnosti pramení pro stát pocit úzkosti, beznaděje, jehož vyvrcholením můžeme vidět právě rok 1994, kdy byl vydán Kriminální justiční akt, který se snažil tuto hédonistickou kulturu potlačit. Což se také podařilo. Divoký rave byl přenesen do stěn klubů, kde život mladých začal být u snáze kontrolován (Nanoru 2005). Pro nomádství je charakteristický dynamismus, být tam i tady, pokaždé někde jinde. Je charakterizováno blouděním a únikem před institucemi všeho druhu.

Je možné vidět české technaře jako nomády nového věku? Ne zcela tak úplně. V české kultuře se totiž nevžil tento vykořeněný způsob života. Symboliku nomádství však spatřujeme ve sjíždění se na freeparty. Bloudění tak dostává jiný význam a to bloudění ve smyslu občasného vyvázání se z běžného života. Jenže takovýhle druh vyvázání je možný jen na základě určité stability. Z toho důvodu Maffesoli přichází s pojmem „dynamická zakořeněnost“ (Maffesoli 2002: 97). Tento pojem přesně ukazuje k dané ambivalenci, která je tak typická pro současnou freetekno kulturu. Na jedné straně nutnost konstant, jistot, na které je člověk zvyklý, a na druhé straně chuť uniknout, možnost uniknout, stát se někým jiným, splynout s ostatními, stát se na chvíli někým jiným, jedním velkým „já“.

Podle Maffesoliho je tedy postmoderní doba charakterizována vznikem mini kmenů, které se brání univerzálnímu kodexu. Tyto kmeny nechtějí řídit svět (Ueno 2003 : 66), chtějí si od něj odpočinout, chtějí zažít empatickou náladu, kterou dnešní společnost ani nezná, jak každý bojuje sám za sebe. To dovoluje Maffesolimu mluvit o tzv. „deindividualizaci“ (tamtéž: 67), která funguje právě na principu potlačení individuálního na úkor kolektivního. Tyto mikrokmeny od sebe odlišuje jejich rozdílný životný styl a vkus. Nejedná se o kmeny v antropologickém smyslu, neexistují stále, ale je pro ně charakteristická dočasnost, občasná spojení.

Z jiných studií se dozvídáme více o charakteristice současné techno scény. Na sociální aspekt tance a hudby upozorňuje Malbon, který v něm vidí vyjádření identity, pocit sounáležitosti a možnost vyvázání se z každodenní rutiny. Tanec popisuje jako „hravou aktivitu plnou života“ (St. John 2003 : 103). Často se o freetekno party mluví ve smyslu karnevalu či jakéhosi skrytého posvátného místa v antropologickém smyslu. Zde je Dj v takové pozici, že hlásá svému lidu evangelium pomocí desek, které mixuje a navozuje tak spřízněnou atmosféru v tančícím davu. Přestože to vypadá, že temno tanci chybí jasně artikulovaná struktura běžného jazyka, freetekno si vyvinulo vlastní jazyk a vlastní logiku.

Typické pro free party je propojení dvou světů – obyčejného světa, jak ho denně zakouší každý z nás, a neobyčejného světa vesmíru, vytvořeného pocitem sounáležitosti a ledaskdy i drogou, který na první pohled vypadá velice chaoticky. Chaos může vytvářet pořádek. V tomto smyslu se dozvídáme, že free party může být nahlížena jako místo, které slouží k zapomenutí a odvrhnutí běžného světa zkušenosti, ale zase na druhou stranu tím, že někdo na oné party participuje, pořádá ji, získává tím dovednosti, zkušenosti, které může uplatnit i v běžném životě.

Zdá se, jako by se temno tanec pohyboval mimo diskurz, faktem ale je, že i přesto něco značí. Jeho základem je mimesis, nápodoba, která je výsledkem nevědomého nenaučeného procesu, který utváří společenské tělo. Mimese ztělesněná v tanci není obdařena žádným zvláštním, originálním vzorem, který má napodobovat. Je to mimese bez vzoru. Je velice nepravděpodobné, že by tančící dav na techno party pohyby tance odkoukával od určitého jedince. V tanečním prostoru neexistuje žádný originál. Každý tančí tak, jak to cítí. I přesto se samozřejmě dají vysledovat stejné prvky. Techno tanec se skládá z řady gest a projevů, která jsou v každém svém okamžiku „zkušená, experimentální, opakující se, mimetická a performativní“ (tamtéž : 106). Mluví se o nenaučeném způsobu tance, který se

pomocí beatů a zábavných rytmů nepozorovaně přenáší z tančícího těla na tančící tělo a je tak napodobován.

Podle Judith Butlerové má identita citační povahu, díky níž je gender či sexualita vytvářena až zpětně, retroaktivně, ne skrz nějaký původní model, ale jako důsledek performativity. Performativita je založena na opakování určitých rituálů či zvyků. Skrze citační praktiky a proces vyvolání určitých neviditelných kódů či konvencí, tento performativní akt umožňuje získat určitou identitu, někam náležet. Což si nesmíme představovat tak, že můžeme vytvářet jakoukoliv identitu. „Performativita spočívá v opakování určitých norem, které zároveň člověka omezují tím, že již tady předem existují, nutí ho jednat tím a tím způsobem a přesahují ho“ (Butler in St John : 107). To samé platí pro tanec na free party, kde originál je vždy už jen kopií, která je ovšem otevřená nekonečnému opakování určitých gest. Mimese na techno party je především „performativním gestem a aktivitou“ (tamtéž). Nacházíme jistou podobnost v tanečním projevu, která ovšem nevzniká na základě uvědomění určitého ideálního či posledního modelu.

Identita zde má také specifickou podobu. Podle St Johna se projevuje směr „náležením bez identity“. Pro dav účastníci se techno party nelze vymezit žádnou společnou identitu či neměnný charakter, snad jen kromě toho, že jsou spolu, oddávají se tanci či se podílí na organizaci party. Přesto lze říct, že dav se dá identifikovat jako náležející k určitému kmeni – např. freetekno, techno, Drum 'n' base, jungle, reagea, hip hop..atd. Ale předmět náležením může být proměnlivý či se změnit. Nelze počítat s tím, že člověk nalezne jen „čistou“ technařku. Z toho plyne, že se nedá mluvit o univerzálním náležením, ale o překrývajících se mezispojeních mezi různými kmeny (tamtéž : 108). Vypadá to, že náležet k jednomu určitému kmeni dnes pro mladé lidi není zásadní.

Často se ve spojitosti s kmenovou identitou mluví o tzv. moderních primitivech, což jsou lidé, kteří své tělo modifikují všemožnými způsoby. Jedná se o tetování, piercingy, styl oblečení. Každý tento akt je rituál připomínající tělesné modifikace primitivních společností v antropologickém slova smyslu. O tělesných modifikacích³¹ se dozvídáme, že jsou definovány jako „obecný pojem pro velkou řadu technik, které mají za cíl změnit či modifikovat jednu či více částí těla z přirozeného stavu do vědomě navržené podoby“ (tamtéž : 121).

³¹ Pod tento termín se dají zahrnout jak modifikace nehtů, vlasů, postavy, kůže, svalů, kůže, zubů, očí.

Winge ve své eseji píše, že moderní primitivové byli ve svém uvažování ovlivněni časopisy typu National Geographic, které přináší informace o skoro již neexistujících kulturách. Zde právě čerpají inspiraci, která je ovlivněna romantickým mýtem o nekonfliktním a harmonickém duchu primitivních a tím pádem „nezkažených“ kultur. Tento obrat k „primitivnímu“ může být chápán i jako pokus o vybudování vlastního prostoru svobody a vlastního sebevyjádření. Obracení se k těmto národům značí touhu po menší hektičnosti, touhu uniknout. Eubanks tvrdí, že tyto projevy se nedají chápat jako opravdová touha vrátit se v čase, ale jde o touhu proměnit vlastní kulturu. Moderní primitivové zastávají názor, že naše pojetí světa je infikováno mediální produkcí různých image. Naprosto tím tak mizí autentičnost osoby a člověk se sám sobě vzdaluje (in Winge : 122).

Toto postmoderní zaujetí vlastní identitou vyplývá z pocitu, který Giddens popisuje jako „ontologická nejistota“ (in Winge : 123). Jde o to, že dnešní společnost je velice komplikovaný útvar, který obyčejný jedinec nemá možnost ovládat a je pro něj proniknutelný. Vyhnout se strukturám společnosti je téměř nemožné, proto se moderní primitivové obracejí k prostoru, který může podléhat jejich vlastní kontrole, tím prostorem je právě tělo.

Jak jsem již naznačila, tyto praktiky jsou blízké členům různých subkultur. To je i příklad freetekna, které k sobě tuto symboliku přitahuje. Mladí jedinci si tyto rituály mohou přivlastnit s přáním projevit svou vlastní individuální touhu v sebeutváření se. Podle Sweetmana jsou „tetování a piercing postmoderními praktikami, a to právě díky eklektičnosti technik a možností zobrazování, které jsou čerpány z nespočetné globální knihy vyprodukovaných významů“ (in Winge : 127). Fluidní, hybridní a neurčité povaze nových kmenů odpovídají i fluidní, hybridní či neurčité významy tělesných modifikací. Často se také mluví o vnitřním uspokojení, Dionýské slasti, které tyto akty přináší. Zdobí tělo a zároveň ho odlišují od ostatních. Tyto projevy jsou určitý druh komunikace se světem, a to právě díky tomu, že identita je utvářena, performována právě ve styku s druhými lidmi. Na jednu stranu odkazují k archaickým společnostem, ale na stranu druhou nesou pevný otisk vlastní doby.

2.4.4 Genderový aspekt rave scény podle Angely Mc Robbie

Neexistují žádné prameny, které by se zabývaly genderovým aspektem freetekna, proto jsem se zaměřila na esej „Shut Up and Dance“ (McRobbie 1993), kde se výše zmíněná autorka nezabývala přímo analýzou freetekno kultury, ale kultury ravy ve Velké Británii. Došla ke zjištění, že prominentní místa v subkultuře zaujímají opět muži. V subkultuře se objevují dívky, ale jejich pozice je výrazně odlišná. Muži jsou nejčastěji Djové, oproti tomu

jejich přítelkyně sedí za kasou či barem a dělají „PR“ akci tím, že po okolí roznášejí letáčky. Kulturní průmysl ravy reprodukuje stejnou dělbu práce mezi pohlavími, která je vidět skoro všude ve světě práce.

Rave je subkultura otevřená širokým masám, která si nehraje na žádný luxus. Ve skrze je určena pro nižší či střední pracující třídu. Na akcích panuje atmosféra jednoty, neexistence rozdílů, atmosféra míru a harmonie, které jsou vyvolány drogami (nejčastěji extází). Povaha maskulinity je vyjadřována velice prostě – normalita je dána „proti-trendem“. Frajerství kluků bylo podle ní nahrazeno přátelstvem. Vytratila se mužská agrese, zpuštěnost a namísto toho nastupují „noví muži“, a to díky extázi. Muži jsou měkčí, poddajnější, tvárnější, jemnější, společenější.

Femininita je na akcích absolutně šokující. Dívky nosí upnuté sexy kalhoty, mají odhalenou podprsenku nebo mají jen tílko, tancují s dudlíkem v puse, kolem krku mají píšťalku, často i lížou lízátko. Jedná se o drogovou kulturu, která svou nevinnost dává na odívání pomocí jazyka dětství. Symboly a vizualita dané subkultury jsou dětské a přímé (nejde o intelektuální smršť). Různé komerční výjevy zapracovávají do svého stylu a hudby (např. motivy Večerníčku v kombinaci s tuc-tuc rytmem). Tanec patří dívkám, vymezuje jejich místo v subkultuře. I přes hypersexuální vzhled dívek, dochází k omezení mužské sexuální invaze např. už jen dudlík či lízátko brání přímému styku – může to být reakce na AIDS (ještě více vidět v našich prostorech – nevzhledné antisexy mikinky a kapsáče). Těla značí společenskost a soběstačnost. Podle této vědkyně je styl této subkultury metaforou pro ochranu před sexem.

Rave je prostor utváření identity mladých, která nevzniká pod dohledem rodičů ani žádných jiných morálních strážců. Je to prostor, v němž se odehrává velká show. Souhra tance, muziky a symbolů vytváří společnou subkulturní estetiku a jeden velký zážitek. Přestože je tato subkultura zdánlivě otevřená všem, pravda to není – existují kódy pravé rave autenticity. Důraz na autentičnost je nezbytná podmínka pro osvojení si subjektivity a identity nejen v dospívajících letech.

3. Empirická část

3.1. Metoda výzkumu

Paradigmatické východisko jsem již uvedla na začátku mé bakalářské práce. Je jím konstruktivismus, který nenahlíží realitu jako „přirozeně“ a pevně danou, ale jako sociálně konstruovanou. Stejně jako Berger a Luckmann zaujímám stanovisko, že „člověk si tvoří sám sebe“³². Při otázkách týkajících se genderu jsem vyšla z prací P. Bourdieuho, který upozorňuje na neviditelnost a sílu genderového řádu, na to, že instituce, které se nám zdají být věčné jsou socio-kulturní konstrukt (Bourdieu 2000). Stáváme se tím, kým jsme teprve v průběhu života. Problematiku genderové identity jsem rozvinula pomocí teorií S. Halla³³ a J. Butler³⁴. Identitu nenahlížím jako předem danou, ale jako neustále se vyvíjející. Nahlížím ji jako schopnost performativity. Identita je na jedné straně sankcionována určitými tresty a na druhé odměňována za své chování. (Butler 1993) Genderové identita je tvořena teprve těmi projevy, u nichž se předpokládá, že jsou jejím následkem. Předpokládám, že k ní neexistuje předem žádný originál. Identita se „dělá“ uvnitř diskurzu a v rámci mocenských sil.

Můj výzkum se zabývá tím, jakým způsobem konstruují svou genderovou identitu dívky, které poslouchají freetekno, jakým způsobem v tomto procesu hraje sounáležitost k subkultuře freetekna a jak svou genderovou identitu performují v prostoru freetekno party. Cílem mého výzkumu bylo také podívat se na freetekno scénu očima dívek, které se účastní freetekno party.

3.1.1. Výzkumná strategie

Jestliže mám tímto způsobem nastavené téma práce a zajímá mě subjektivní zkušenost respondentek, jejich „struktura pocitů“ (McRobbie 1993: 87) a způsoby sebeprezentace, rozhodla jsem se ve své bakalářské práci využít kvalitativní výzkum. Mým hlavním úkolem je objasnit, jak se lidé v daném prostředí a situaci dobírají pochopení toho, co se děje, proč jednají určitým způsobem a jak organizují své aktivity a interakce (Disman 2002: 52).

Jako techniku sběru dat jsem se rozhodla použít kvalitativní polostrukturovaný rozhovor, který se vyznačuje definovaným účelem, určitou osnovou a velkou pružností celého

³² Viz Berger, Luckman 1999.

³³ Viz Hall 1996.

³⁴ Viz Butler 1993, 2000.

procesu získávání informací (Hendl 2005: 164). Jedná se o rozhovor s návodem, který obsahuje seznam předem připravených otázek či témat, které jsem v rámci interview chtěla probrat. Tato „předpříprava“ mi umožnila udržet zaměření rozhovoru. Zároveň tento typ rozhovoru dovolil respondentkám projevit vlastní názory a nechat mluvit jejich vlastní zkušenost. Otázky jsem volila tak, aby byly co nejširší, aby umožňovaly vždy rozvinout určité téma očima tazatelek a rozvinout tak třeba určité vztahy či souvislosti. Nabídl se prostor k objevování nečekaného, což je hlavní smysl kvalitativního výzkumu. Navíc jsem podobné rozhovory mohla udělat s více tazatelkami, tím pádem mi připravená osnova ulehčila jejich srovnání. Témata či otázky jsem si rozdělila do tří celků³⁵, které mi pak usnadnily i interpretaci dat.

Na začátku dotazování bylo nutné prolomit psychické bariéry a zajistit souhlas se záznamem, což proběhlo vždy úplně bez problémů. Prostředí rozhovoru jsem volila u respondentek doma, aby nás nikdo a nic nerušilo, aby se respondentky cítily uvolněně a zároveň také to, že i samotné prostředí, kde člověk bydlí, může mnohé o něm samém vypovědět. Problematické pro mě bylo zvážení otázky, jak svůj výzkum prezentovat, abych nedostávala informace, o kterých se dívky domnívaly, že chci slyšet, proto jsem se uchýlila k vysvětlení, že mě zajímá jejich vlastní zkušenost s freetekno kulturou a jaký celkově mají vztah k freetekna. Ze začátku jsem volila otázky nenáročné a bezproblémové, týkající se osobních údajů, a otázky, které se zaměřovaly na jejich vztah k hudbě. Později jsme se dostaly k otázkám náročnějším, jímž byl ideál technařky a genderový pohled na freetekno scénu. Za nenáročné jsem taktéž považovala otázky po průběhu free-party a životního stylu. Snažila jsem se nepokládat sugestivní otázky, abych nemluvila rychle, příliš mnoho a abych nekladla více otázek najednou a nepodsouvala vlastní odpovědi. Zakončení výzkumu bylo rovněž důležité. Dívky mi samy od sebe sdělily, že je velice rozhovor potěšil, protože jim dovolil zamyslet se nad otázkami, nad kterými vlastně ani nikdy nepřemýšlely, které braly jako samozřejmost, kterou není zapotřebí vyslovovat. Nabídly, že kdykoliv bude zapotřebí doplnit informace, ať se jim ozvu. Pilotní rozhovor mi ukázal, zda otázky, které jsem si nastavila platí a jak jinak bych je měla formulovat.

V závislosti na relativní náročnosti metody rozhovoru jsem dělala rozhovor se sedmi dívkami, které poslouchají freetekno. Rozhovory trvaly od půl hodiny do hodiny a půl. Lokalitu, kde jsem se tento fenomén rozhodla zkoumat v menším městě, o počtu přibližně

³⁵ Viz příloha č.1.

dvacet tisíc lidí, které leží 30 km od Prahy. Pro mne je toto prostředí „druhým domovem“, protože jsem zde strávila celých osm let na gymnáziu. Vždy mi přišlo, že toto město je městem technařů. I mnoho mých přátel se rozhodlo pro tento druh zábavy, techno poslouchalo a jezdilo na freetekno party. Toto obklopení tekem mě vedlo k tomu, že jsem se rozhodla, že se o něm chci něco dozvědět a udělat výzkum s dívkami, které na něj jezdí. Zvolila jsem schválně tuto ohraničenou oblast, protože názory a představy, které má dívka z Prahy se mohou lišit od těch, které prožívá dívka, žijící mimo hlavní město. První informátorku jsem si vybrala prostřednictvím metody účelového výběru, což znamená, že jsem si předem určila pro mne takovou informátorku, kterou znám dlouho a vím, že freetekno je pro ni životní styl a že se pohybuje v takovém prostředí. Ji jsem použila jako gate-keepera a za pomoci techniky „sněhové koule“ jsem se dostala k dalším informátorkám.

3.1.2. Výběr vzorku a prostředí výzkumu

Všechny respondentky se pohybovaly mezi věkovým rozmezím 22-23 let. To bylo z podobného důvodu, který jsem načrtla výše. Nechtěla jsem, aby se názory respondentek lišily přespříliš. Nedá se totiž předpokládat, že dívka sedmnáctiletá má stejné názory jako dvaceti tříletá, což se i ve výzkumu ukázalo jako legitimní důvod. Starší dívky, které jezdí na techno, se vymezují oproti těm mladším, jejich zkušenost je obdařena již určitým poznáním a vědomostmi za celou tu dobu, co jezdí na freetekno party. Jména dívek jsem pro svůj výzkum anonymizovala. Je to z toho důvodu, že ve výzkumu cituji z daných rozhovorů a je nutné přitom zachovat míru anonymity. Přišlo mi, že výpovědi pak získaly osobnější charakter.

Zde uvádím krátké medailonky dívek, se kterými jsem dělala rozhovor. Nele je 23 let a studovala osmileté gymnázium, nyní dodělala bakalářské studium na Vysoké škole cestovního ruchu a pokračuje magisterským studiem v Praze. Navíc pracuje jako recepční v jedné bance. Sylvě je také 23 let a studovala střední odbornou stavební školu, nyní studuje oceňování majetku na Bankovním Institutu a pracuje jako asistentka servisního oddělení jedné firmy, která dělá dopravní váhy. Zuzce je 22 let, má vystudované gymnázium v západních Čechách a nyní se věnuje ekonomickému oboru na Vysoké škole zemědělské v Praze, navíc si přivydělává jako sekretářka u jedné firmy. Bobby je 23 a vystudovala střední ekonomickou školu, pak jazykovou školu a nyní pracuje již několik let jako barmanka. Lěňě je 22 let, vystudovala sociálně-právní školu, nyní stálou práci bohužel nemá, protože dala výpověď, ale přivydělává si jako zedník na stavbě. Lily je 22 let, nejprve měla výuční list, ale pak si udělala nástavbu s maturitou, nyní pracuje v jednom velkém chemickém podniku jako

reprezentantka na expedici. Většinu dívek, se kterými jsem vedla rozhovory, osobně znám. To do určité míry mohlo zpříjemnit atmosféru rozhovoru, ale na druhou stranu tento aspekt s sebou přinesl daleko větší důraz na moji vlastní reflexivitu jako výzkumnice. Jakým způsobem ovlivnilo povahu zkoumání to, že jsem dívky znala a ony znaly mne? Těmito úvahami se zabývám v části „Hodnocení kvality výzkumu“, kde vymezuji vlastní lokaci v prostoru, který jsem zkoumala.

3.1.3. Metody vyhodnocování a interpretace získaných dat

Jak jsem již zmínila, první rozhovor mi pomohl ujasnit si, jaké otázky se zdají vhodné pro můj výzkum a které je třeba modifikovat. První krok k vyhodnocování bylo přepsání rozhovorů, tzv. transkripce. U posledních rozhovorů jsem použila transkripci selektivní, což znamená, že jsem přepisovala jen ty výpovědi, které se již nějakým způsobem vztahovaly k tématu mé práce. Často se totiž stalo, že dívky odběhly od tématu a začaly mi popisovat něco, co plně s mou prací nesouviselo. Poté, co jsem rozhovory přepsala, přistoupila jsem ke kódování. Dle Hendla je kódování „rozkrývání dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci.“ (Hendl 2005: 246). Zjednodušeně se dá říct, že se jedná o hledání významu, jeho pojmenování a následnou kategorizaci. Z několika typů kódování jsem si vybrala tzv. otevřené kódování, které se zabývá právě označováním a kategorizací pojmů. Tento první krok analýzy byl naprosto nezbytný. Během kódování jsem údaje rozebrala na samostatné části a jejich porovnáváním jsem zjišťovala určité podobnosti a rozdíly. To mi umožnilo klást otázky o zkoumaných jevech.

Prvním krokem analýzy je dle Corbinové a Strause konceptualizace údajů, což je rozbor pozorování, rozhovoru, odstavce a přidělení jména každému samostatnému případu či myšlence (jde o pojem, které bude daný jev charakterizovat). Kládla jsem si otázky typu „Co to je?“, „Co daný jev reprezentuje?“ Postupně jsem porovnávala případ s případem a tak určité události, promluvy získaly stejné jméno. Tím se snížil počet objektů, se kterými jsem pracovala. Tomuto procesu se říká kategorizace. Kategorie jsem vymyslela buď sama, nebo jsem se inspirovala tím, co říkaly samy respondentky. Stalo se mi, že jsem kategorie několikrát přejmenovávala, protože mě v průběhu výzkumu napadala výstižnější pojmenování. V mém případě jsem použila takový způsob otevřeného kódování, že jsem udělala analýzu řádek po řádku, tzn. že pečlivě jsem zkoumala jednotlivé věty a odstavce (ptala jsem se: Jaká hlavní myšlenka zde byla rozvinuta?). Tyto počáteční kategorie mi řekly, na co se mám v příštím rozhovoru zaměřit.

3.1.4. Hodnocení kvality výzkumu

Různá nebezpečí, která by mohla ohrozit validitu výzkumu se dají shrnout do tří rovin. Podle Lincolna a Guba lze mluvit o reaktivitě, zkreslení ze strany výzkumníka či výzkumnice a zkreslení ze strany informátora či informátorky. Reaktivita znamená, že přítomnost výzkumníka či výzkumnice může ovlivnit procesy, na něž je výzkum zaměřen. Pro mne to mimo jiné znamenalo zvážit okolnost, zda-li respondentkám povím, že se můj výzkum zabývá otázkou konstruování genderové identity, aby mi pak dívky neodpovídaly to, co by si myslely, že chci slyšet. Navíc, jak jsem sdělila, všechny dívky mne určitým způsobem znají. To mohlo způsobit, že se mnou dívky mohly mluvit jako s vrstevnicí. Tento aspekt zřejmě odrazil jazyk, jakým se mnou respondentky promlouvaly. Jak bude patrné z citací ve výzkumu, dívky volily jazyk nezvykle expresivní a občas i vulgární. Lze zvažovat, jestli styl jazykové promluvy ovlivnilo to, že mne dívky braly jako sobě rovnou, nebo právě fakt, že náleží k freetekno kultuře. Stejně tak tento jazyk může být součástí vlastního genderového vymezování. Všechny tyto skutečnosti by bylo zapotřebí řádně zvážit a samy jsou zajímavým tématem ke zkoumání. Jelikož se tento aspekt promluvy objevil až v průběhu výzkumu a výzkum na něj nebyl přímo zaměřen, více jsem se k němu nevztahovala.

Zkreslení ze strany výzkumníka či výzkumnice se týká toho, co sám výzkumník či výzkumnice do bádání přináší, a to v podobě svých subjektivních teorií, předsudků a vlastností. To může snadno ovlivnit výběr otázek, ale zároveň i oprávněnost názorů. Pro mne jako výzkumnici je důležitá reflexivita, kterou sama k sobě zaujmu, tj. „vědomí způsobu, jak sociální identita, vzdělání a osobnost mohou ovlivnit výzkumný proces“ (Hendl 2005: 160). Tato reflexivita vycházela jak ze zvážení vlastního vztahu k respondentkám, tak i zvážení vlastního vztahu k freetekno kultuře. I když jsem se pohybovala v prostředí, kdy mnoho mých známých jezdilo či jezdí na freetekno party, já technařka nejsem a k freetekno kultuře zaujímám určitý odstup. To pro mne znamenalo, že jsem se musela oprostít od osobních pocitů a předsudečného či stereotypního uchopení situace. Zcela konkrétně jsem si musela uvědomit, že všeobecně přijímaný předsudek, např. že technařky se nechovají jako „pravé“ dívky, musím reflektovat a rozhodně tento svůj předsudek nebudu vnucovat či s ním dál pracovat. Prostor, který jsem se rozhodla zkoumat, není pro mne úplně něčím neznámým. Snažit se proto o určité objektivní poznání, je nemožné a ani nebylo cílem mého výzkumu. Validitu výzkumu jsem se pak snažila zajistit právě tímto vztažením se k sobě samé, nic si předem nemyslet a nechat dívky, aby vyprávěly samy od sebe, o sobě, a formulovat otázky

takovým způsobem, abych vždy mohla být něčím překvapena a dozvěděla se tak něco nového, nečekaného.

Zkreslení ze strany respondenta či respondentky může nabýt různých podob – zkreslení informací, lhaní, záměrné zamlčení. Validitu takových informací jsem se pak snažila ověřit z více zdrojů. Dívěk jsem se například na určitou otázku zeptala víckrát či jsem ji formulovala podobně a znovu jsem ji použila v průběhu rozhovoru. Všechny tyto aspekty hodnocení kvality výzkumu jen poukazují k tomu, že kvalitativní výzkum si neční nárok na „čistou“ objektivitu, ale že pro dosažení co největší věrohodnosti výzkumu je zapotřebí, aby všechny tyto aspekty byly výzkumníci či výzkumníkem zváženy.

3.1.5. Etika výzkumu

V prvé řadě se etika výzkumu dotýkala způsobu, jakým jsem s respondentkami jednala. Hned na začátku bylo vhodné podepsat informovaný souhlas, že daná osoba souhlasí s tím, že bude zkoumána. Před tím jsem ji musela obeznámit o průběhu a okolnostech výzkumu. Bylo také jasně řečeno, že může od výzkumu kdykoliv odstoupit. Respektována byla anonymita respondentek. Jak jsem již řekla, tu jsem zaručila tak, že jsem anonymizovala jejich jména, město, ze kterého pochází a co nejobecněji jsem každou z nich stručně popsala.

Pouhá anonymita však není dokonalým řešením, stejně tak důležité bylo zachování soukromí, což pro mne znamenalo, že jako výzkumnice jsem nesdílela s ostatními lidmi informace, které jsem ve výzkumu zjistila (pro většinu respondentů či respondentek je háčkem právě to, že se bojí, že jejich intimní informace se budou někde sdělovat dál, tomu musí být zamezeno). Musela jsem respondentky ujistit, že nic takového dělat ani nesmím a snažila jsem se v nich vzbudit důvěru a připravit takové podmínky interview, aby se respondentkám mluvilo o určitých citlivých problémech snáz a uvolněně. Jako výzkumnice jsem se snažila, abych nevystupovala jako osoba pocházející z jiné planty, abych se nejevila povýšeně, ale ani vystrašeně. Jde o zaujmutí důstojné, ale ne přitom děsivé pozice, což je velice obtížné. Pak se tu objevuje i otázka recipacity, protože kvalitativní výzkum nese pro všechny účastníky dlouhodobější vztah. Po skončení výzkumu jsem neskončila kontakt s respondentkami, ale dala jsem jim najevo, že mě zajímají jako lidé. I když mě většina dívek znala, fakt, že jsem se zajímala o subkulturu, která pro ně byl v jejich životě důležitá, ovlivnilo i postoj, který pak ke mně zaujaly.

3.2. Genderový aspekt freetekno kultury

V této části se budu zabývat genderovou analýzou freetekno party. Jak jsem ukázala ve teoretické části, slovo „free“ z jejího názvu odkazuje ke svobodnému prostoru, kde si každý může dělat co chce. O technu dívky mluvily jako o prostoru, která nečiní rozdíly mezi lidmi. *„Ať tam jedou i lidi, co normálně dělaj, inženýr a takhle, tak tam jedou a z těch lidí se stane někdo úplně jinej. Totálně. Tam jsou si v podstatě všichni rovni“*³⁶. Z výpovědi respondentek by bylo možné vyvodit, že v technu neexistuje žádný rozdíl mezi pohlavími, že to samé, co platí pro chlapce, platí i pro dívky. Sylva v rozhovoru řekla: *„Já si myslím, že tam všichni dělaj to samý. Je jedno jestli to je kluk nebo holka, prostě to dělaj takhle. Tancujou, pijou, daj si nákou tu drogu [...] Tam všichni všechno“*³⁷. Zajímalo mě, co se skrývá pod touto na první pohled univerzální podobou freetekno kultury.

Představu o univerzální podobě této subkultury na první pohled podtrhuje styl technařů a technařek. Respondentky mi sdělily, že ať je člověk technař či technařka, v jejich stylu oblečení se neobjevuje větší rozdíl. Tím neměli na mysli, že neexistují rozdíly v oblékání mezi účastníky a účastnicemi freetekno party, ale jak uvedla Deni: *„Všichni maj stejnej ten styl. Volný věci, nevýrazný barvy, jo a mikinu s kapucou, to je velmi charakteristický, to má většina lidí. A holky když je léto, tak vidíš, že maj třeba sukni, tílko, ale většinou ten styl je stejnej“*³⁸. Podobně jsem se dozvěděla i od Sylvy, která k tomu připojuje i určitý negativní sdělení: *„Mně třeba vadilo [...], když na tý holce už ani nepoznáš, jestli to je holka a vypadá už jako kluk. Kdyby neměla prsa, tak nevíš, co to je [...] ty holky v tom ztrácej tu holčičí stránku věci. Tam se jako nehraje na to, aby holka vypadala jinak než kluk.“* A zde je právě ukrytý onen háček. Cesta k univerzálnímu podobě je uskutečňována tím, že dívky se vzdávají své femininity, kdežto muži neztrácí nic ze své maskulinity. Respondentky se v tomto ohledu přizpůsobily maskulinním normám a podpořily tím maskulinní charakter celé freetekno subkultury. Zdá se, že zde platí, že univerzální rovná se mužské (Bourdieu 2000).

Další představu o univerzální podobě freetekno kultury dívky spojovaly s tancem. *„Určitě to není jako někde, kde tancuje většina holek, to se vo technu říct nedá. Tam fakt tancujou všichni“*³⁹. Sylva si myslí, že i způsob tance není diferentní. Podle ní *„svůj vlastní*

³⁶ Rozhovor Bobby 17.5.2009.

³⁷ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

³⁸ Rozhovor Deni 3.5.2009.

³⁹ Rozhovor Nela 8.5.2009.

styl maj všichni“ a „nepoznáš že takhle přímo tancuje holka nebo že takhle přímo tancuje kluk“⁴⁰. Od Lily se dozvídáme detailnější informace, že „holky jsou takový jemnější, že jo, maj větší cit pro pohyb než chlapi.“ Léňa zastává úplně stejný názor: „Mně přijde, že ty chlapi se u toho tak neuvolněj, jako ty ženský, že ty chlapy některý jsou jako v křeči, mi přijde, když jsou na tom technu“. Vidíme, že dívky uplatňují naprosto klasické předsudky a stereotypy, jimiž posuzují pohyby dívek a chlapců. Podle mých respondentek k tomu dívky mají blíže, jsou ladnější, kdežto chlapci jsou strnulí, neohrabaní.

Stejný stereotypní pohled se objevuje v oblasti „točení“, žonglování, či u tzv. fire show, druh žonglování s ohněm. Dozvěděla jsem se, že tato oblast byla dříve ryze maskulinní záležitostí, je aktivita, které se dnes věnují jak dívky, tak chlapci, a to ve stejném počtu. I když by znovu toto tvrzení mohlo znovu podpořit představu o univerzálnosti, tak respondentky tuto aktivitu jinak hodnotí u dívek a chlapců. Dívky například vyjadřovaly silnější estetický prožitek z podívané na dívku, která točí. „*Ten chlap umí hodně těch triků, ale ta holka tím, jak se u toho vlní, tak je to takový hezcí, protože je u toho fakt hodně uvolněná“⁴¹. U mužů je naopak zdůrazňovaná určitá technická kompetence. Jak vidíme zde, příslušník mužského pohlaví může být technicky zdatnější, dívka ovládat jen lehké prvky, ale přesto její pohyby působí ladnějším a jemnějším dojmem. Při této aktivitě dochází k zajímavému rozdělení objektů točení. Z rozhovoru ze Zuzkou jsem se dozvěděla, že „*tyč to je jen vysloveně pánská záležitost, řetězy s téma i holky“⁴². Tyčí se myslí tyč, která je zapálená na obou koncích a dělají se s ní triky. Řetězy nehoří, nejsou tak nebezpečné a jak říká Deni, tyčemi točí kluci, „*protože to je jako těžký na ruce váhově to vůbec unést“⁴³. Takže i v této aktivitě, která slouží pro podívanou účastníků a účastnic freetekno party, dívky reflektují, že se rozděluje, kdo s čím žongluje. U mužů respondentky zdůrazňují vedle jejich technické kompetence a zdatnosti i fyzickou sílu. U dívek je naopak oceňován jejich smysl pro pohyb.***

V myslích mých respondentek dochází k dělení na mužskou a ženskou sféru, a to při pohledu na komunikaci. „*Prostě kluci se chovaj jako kluci, bavěj se vo tom svým, kdo je hustější [...] prostě kluci se tam sejdou a řešej to samý, co řešej v hospodě prostě, co bylo támhle, co bylo na minulým mejdanu, koho kdo viděl, kdo teďka bude hrát. Holky řešej „jéé,*

⁴⁰ Rozhovor Nela 8.5.2009.

⁴¹ Rozhovor Léňa 16.5.2009.

⁴² Rozhovor Zuzka 10.5.2009.

⁴³ Rozhovor Zuzka 10.5.2009.

ty máš hezkou novou bundu“, *s kým jste přijeli, kdo tady ještě bude“*⁴⁴. Určité projevy přisuzují respondentky dívkám na teknu a určité chlapcům. Dívky a chlapci pro ně netvoří univerzální jednotný svět, ale světy dva – mužský a ženský. Z načrtnutých rozhovorů se dozvídáme, že vztahy mezi pohlavími v očích respondentek odpovídají normám a očekáváním, na která jsme běžně zvyklí. Přesto, že respondentky mluvily o tom, že dívky tak chlapci v této subkultuře stejně holdují drogám a stejně se baví, respondentky chování dívek/žen a chlapců/mužů posuzují způsobem, který je vlastní i pro ty, kteří na free-party nejezdí. Na otázku, jak probíhá komunikace mezi dívkami a chlapci, jsem od Lily dostala odpověď, že „Úplně stejně jako všude jinde. Úplně normálně“⁴⁵.

O dívce, která překročí z pohledu respondentky Deni určitou hranici chování, se dozvídáme: „Prostě se mi nelíbí obecně, když holka pod vlivem alkoholu se už nechová jako holka [...] Že všechno jde stranou, vytahuje si tričko a takovýhle. [...] To tam taky vidíš, protože ty holky tam nemaj zábrany“⁴⁶. Dívky zaznamenaly, že prostor freetekno party dovoluje určitým lidem povolit hranice svého chování. Respondentky se však vůči takovému chování, kdy dívka se přestává dle jejich slov chovat jako dívka, vymezují a neidentifikují se s ním. Dodržovat určité hranice chování je pro konstrukci genderových identit respondentek naprosto zásadní. Kdyby je překročily, vědí, že by ztratily svou tvář. „*Jako já se taky „vyndám“ [vezme si drogu či požije alkohol– pozn. A.P.], ale aspoň se snažim, abych vypadala jako člověk*“⁴⁷.

Velice zajímavé je také zjištění, že jinak dívky posuzovaly sexuální chování obou pohlaví. Od Léni jsem se dozvěděla o jedné slečně: „*To se stalo tady v Pálený ráno, všichni vykalený a najednou tam leží slečna na zemi, roztažený nohy a jenom se tam na ní střídali kluci [...]. Docela si tam získala špatnej ohlas. Bylo to fakt hnusný a pak chudák musela chodit kanálama, protože jak se to tam všechno fotilo, natáčelo [...]. Slečna se pak musela propadat hanbou*“⁴⁸. Zajímavé na tomto citátu je to, že respondentky vůbec nenapadlo se zeptat, zda-li oné „slečně“ nebylo ublíženo a nebyly tak svědky sexuálního násilí, které mohlo být usnadněno silným vlivem drog. Dívky onu „slečnu“ odsoudily a podle jejich soudu u ní došlo k nejnižší degradaci cti, kdežto muž minimálně neztratil. Genderová identita respondentek se opírá o vymezení vůči takovým dívkám. Ani jedna z nich neodsoudila

⁴⁴ Rozhovor Nela 8.5.2009.

⁴⁵ Rozhovor Lily 20.5.2009.

⁴⁶ Rozhovor Deni 3.5.2009.

⁴⁷ Rozhovor Deni 3.5.2009.

⁴⁸ Rozhovor Léňa 16.5.2009.

mužské chování, ale zato každou pohoršila ona dívka, která z jejich pohledu překročila určitou hranici chování, kterou mé respondentky akceptují a dle níž se řídí.

Dívky ve svém pohledu uplatňovaly dvojí morálku, kdy se očekává, že dívka má být slušnější a chránit si svou čest, kdežto muž je neustále přehlížen či se jeho provinění nezdá tak špatné. Pokud se dívka nebude chránit, může čekat potrestání od mužských protějšků a výsměch obou pohlaví. Za své chování se má stydět, chlapci ovšem ne, ti toho jen využili. Jelikož respondentky dodržují určité hranice chování, jednou z nichž je například „chovat se jako dívka“, vědí, že takového chování a opovržení budou ušetřeny.

Bobby mi na otázku, zda existuje nějaký rozdíl mezi dívkami a chlapci v subkultuře, řekla, že pro ni určitě ne. Po chvíli zamyšlení dodala: „*Jakoby ženský potřebujou větší pohodlí, že jo. Jako že chlap může ject na techno s takovýmhle batůžkem, stačí mu to na celý víkend. Ženský potřebujou, i když řeknu, že je to špinavá technařka, tak stejně potřebuje mít nějaký zázemí, kde si může vyčistit zuby*“⁴⁹. Zde se nám ukázala zajímavý rozpor. Respondentky předpokládají, že dívky dbají více na hygienu, na akci se důkladněji připravují a potřebují pohodlí, což odkazuje k její očekávané křehkosti. Na otázky týkající se chování chlapců, potažmo chlapců k dívkám, jsem dostala odpověď, že „*kluci jsou tam drsnější než jako by normálně*“⁵⁰. Dávají najevo například svou sílu. Bobby mi dále sdělila, že „*hodně týpků leze na bedny, to žádnou holku nenapadlo*“⁵¹. Respondentky tak reflektují odlišnost chování u mužů a žen na freeteknu.

Maskulinní charakter této (sub)kultury je umocňován silnou heterosexuální maticí, která je v prostoru freetekno party dodržována. Ptala jsem se dívek, zda někdo na freetekno party dává najevo svou odlišnou sexuální orientaci. U všech respondentek jsem získala odpověď, že naprosto minimálně. Sylva mi například řekla: „*Určitě tam jsou teda, ale já jsem to nikdy neviděla*“⁵². Deni situaci poměru homosexuálů přirovnává k běžnému životu: „*Můžu to přirovnat k normálnímu životu, jako třeba když jedu do Prahy no*“⁵³. Vidět tedy dva muže homosexuály či projevy homosexuálního chování je výjimečná záležitost, rarita. Nela mi pověděla: „*Mně to třeba přijde i příjemný, že to tam je. Jsou tam normálně holky, který to tam rozjedou před bednama, začnou se tam líbat, vošahávat, kluci na to koukaj, že jo*“⁵⁴. Podle

⁴⁹ Rozhovor Bobby 17.5.2009.

⁵⁰ Rozhovor Bobby 17.5.2009.

⁵¹ Rozhovor Bobby 17.5.2009.

⁵² Rozhovor Sylva 12.5.2009.

⁵³ Rozhovor Deni 3.5.2009.

⁵⁴ Rozhovor Nela 8.5.2009.

této výpovědi je možné vidět neheterosexuální páry, ale v závěru se odhaluje, že tím respondentka neměla přímo na mysli odlišnou sexuální orientaci, ale zřejmě projevy odlišného sexuálního chování. Dvě dívky, které projevují lesbické chování, u nikoho nebudí pohoršení a dozvídáme se, že „kluci na ně koukaj“. Dívky slouží jako podívaná pro převážně mužské obecnstvo.

Projevy homosexuálního chování jsou oceňovány u dívek či žen, kdežto projevy mužského homosexuálního chování jsou na party zakrývány. Bobby si myslí, že by se dva homosexuálové spolu ani neukázali, protože „kluci jsou v téhle věcech takový, hlavně na tom technu, jako že jsou tam všichni tvrdý a dělaj. Tak tam si myslím, že i kdyby byli, tak tam se prostě takhle neukážou spolu.“⁵⁵. Musím dodat, že dívky spíš oceňovaly jakékoliv viditelné projevy neheterosexuální orientace u mužů. Sylva tímto způsobem komentovala okolnost, kdy potkala dva homosexuály držící se za ruce na Czechteku: „I jsem jako byla potěšená, že se neboj, že tam takhle šli za ruku“⁵⁶. To ovšem jen ukazuje k silnému tlaku zakrýt homosexualitu či homosexuální chování mužů, skrýt to, protože free-party je ryze maskulinní podnik, v tomto smyslu se dá i říct homofobní podnik. Viditelná existence homosexuálů by narušila cílený charakter party, který nemá být „měkký“, femininní (Nanoru 2005).

Pro genderovou identitu je důležité, zda dívky jsou „pouhé“ účastnice freetekno party či se nějakým způsobem podílejí na její organizaci. „Tam je třeba rozdíl v tom, že jedna půlka lidí to hudbu dělaj a druhá půlka na tu hudbu jezdí“⁵⁷. V rozhovorech jsem se dozvěděla, proč si dívky myslí, kdo tvoří soundsystémy a jakým způsobem a proč se v nich dělí práce.

Respondentky mi sdělily, že si myslí, že většinu soundsystémů tvoří muži. Když jsem se zeptala, proč si dívky myslí, že tomu tak je, tak jsem u všech dostala shodnou odpověď. Většina dívek si myslí, že chlapani k tomu mají blíž, protože rozumí technice. Deni řekla: „To je můj názor na to, že kluci k tomu maj větší přístup z toho důvodu technickýho, že k tomu maj blíž, že to uměj postavit tak, aby středy byly tam, kde maj bejt, vejšky jak maj bejt, aby se to netlouklo, vědi, jak ty kabely maj zapojit, asi k tomu maj blíž“⁵⁸. Zároveň se k této technické kompetenci podle respondentek připojuje i podmínka fyzické síly, protože „potřebuješ řídit

⁵⁵ Rozhovor Bobby 17.5.2009.

⁵⁶ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

⁵⁷ Rozhovor Deni 3.5.2009.

⁵⁸ Rozhovor Deni 3.5.2009.

velký auto, potřebuješ tahat těžký bedny, potřebuješ to zapojit, to prostě není sranda“⁵⁹.

Většina dívek si myslí, že by nic takového nedokázala, že se jedná o oblast, která je vyhrazená pro muže: *„Vono když tam přijedeš, tak ona je to vlastně práce pro chlapy. Postavit ty bedny, zapojit všechny ty kabely, neříkám, že by to ženská nezvládla, ale určitě by u toho potřebovala chlapa“⁶⁰.*

Přesto k systémům patří i dívky. Většinou se jedná o dívky, které jsou přítelkyně nějakého chlapce ze systému. *„Ty holky jsou spíš jejich přítelkyně, co tam sou“⁶¹.* Pracují na barech, nebo vybírají vstup. Lily rozdělení rolí popisuje následujícími slovy: *„Holky spíš jako pomáhaj za barem, nebo jako nějakou dekoraci pomáhaj nebo když se tam věší ty různé plachty, tak takovýho prostě. Nebo kelímky, nebo takový jednoduchý věci. Ty chlapi dělaj to těžký a ty ženský jenom už tak pomáhaj.“⁶².* Role v soundsystému jsou rozdělovány naprosto tradičním způsobem. „Ženám“ je přenechána lehčí práce, která je nestaví do hlavních rolí, ale vyhrazuje jim druhotné postavení, protože dívky zde slouží převážně jako pomocná ruka.

Lěňa se sama před nedávnem stala členkou systému svého přítele. Z jejích slov se můžeme dozvědět, jaká role je jí zatím přiřazena: *„Moje funkce? Zatím jsem stála u vstupu a vybírala vstupný. Ale já jsem taková, že si stoupnu ke vstupu, zaplatí mi každej a nezajímá mě to. No a pak jako takový, nerozumím tomu kabelovému propojování, takže to je na chlapy. Kluci oba dva hrajou a nějak tak se staraj o ten zvuk, no“⁶³.* O tom, že se zapojila zatím moc lidí neví, ale její spolučlenové to komentovali pozitivně, že *„byli rádi, že maj takhle i ženskou mezi sebou, že to není jen o chlapech“⁶⁴.* Přesto zatím nehrála, ale chtěla by. Zatím měla jen málo příležitostí a když si to měla zkusit, tak tam bylo hodně lidí a ona z toho byla nervózní.

Prominentní místo v soundsystému zaujímá Dj. Podle slov Deni *„Dj, kterej hraje tuhle free hudbu, tak podle mě dokazuje umění, protože mixovat ty desky a vytvořit tu hudbu, to je jako by hrozně těžký“⁶⁵.* Ten samozřejmě nemusí být vůbec jen jeden, mohou se během party střídát, ale dívka Djka je v Čechách, jak jsem se dozvěděla, téměř raritou. Většina dívek mi řekla, že žádnou Češku Djku nezná, že je to běžné spíš u soundsystémů z ciziny. Lily mi řekla, že jednu Djku zná. Když jsem se zeptala, o koho se jedná, tak mi bylo sděleno, že jde o

⁵⁹ Rozhovor Lily 20.5.2009.

⁶⁰ Rozhovor Bobby 17.5.2009.

⁶¹ Rozhovor Lily 20.5.2009.

⁶² Rozhovor Lily 20.5.09.

⁶³ Rozhovor Lěňa 16.5.09.

⁶⁴ Rozhovor Lěňa 16.5.09.

⁶⁵ Rozhovor Deni 3.5.2009.

dívku, která měla bráchu od soundsystému, tak začala hrát, ale že teď už ani nehraje tekno, ale spíš break beat. Dívka, kterou Lily zná, je v příbuzenském vztahu s někým, kdo je od systému, proto měla možnost hrát. Navíc nehraje už freetekno, ale „jemnější“ styl hudby, break beat.

Když jsem se respondentek zeptala, proč si myslí, že je tak málo žen Djek, předpokládaly, že muži k tomu mají větší kompetence. „*Já si myslím, že chlapi mají lepší sluchový vnímání, že mají lepší vnímání pro tu muziku. Že těm chlapům to jde líp, než těm ženským, a hlavně ty chlapi, ženský se možná i tak trochu styděj, no. Pokavad' nejsou fakt takový průbojný, tak, že se ty ženský i styděj vyrazit někam a zahrát před někým*“⁶⁶. Z tohoto tvrzení je cítit určitá dvojznačnost. Na jednu stranu je nutné ospravedlnit si fakt, že většina Djů jsou muži, proto se uchýlí k vysvětlení, že zřejmě to mají od přírody, že lépe rozumí zvuku. Pak se ale objevuje váhání a do určité míry vyvrácení tohoto stavu, které je podtrženo sdělením, že dívky, ve všech případech i respondentky, se vlastně spíš stydí hrát, musí být průbojné, aby se o to vůbec mohly pokusit. To ukazuje, že respondentky musí překonávat překážky, pokud by se chtěly stát Djkami.

Jedna moje respondentka se učí hrát. Ta svým způsobem nerozumí tomu, proč je víc Djů. Chápe, že systém si sama nepostaví, ale hrát se může naučit každý. „*Já jsem zkoušela hrát a je to hrozně těžký. A kolikrát když vidím ty typy, jak jsou vyndaný [pod vlivem drog – pozn. A.P.], že bys řekla, že ani nemůžou bejt schopný takhle hrát, fakt čumím, že by i k tomu měla i ta holka blíž mi přide, že by tu hudbu vnímala víc citově*“⁶⁷. Zde se projevil předsudek na druhou stranu, že by dívky měly hudbu cítit více, ale ukazuje to, že ve své podstatě pro respondentky neexistuje žádný rozumný důvod, proč by se dívka nemohla naučit hrát a chopit se role Djky. Omezeními jsou zde struktury nastavené maskulinním charakterem techna, kde prominentní místa udržují muži a dívky odkazují do podřadných rolí za barem či ke vstupu. Svě tvrzení završím citací z rozhovoru s Deni: „*Taky jsem viděla, že přijel systém, vodřídili to kluci, ty šli na brko a holky šly tahat bedny. Dohráli a holky šly stěhovat bedny zpátky do busu*“⁶⁸.

Viděli jsme, že přes proklamovanou univerzálnost freetekno kultury v této subkultuře panuje genderový řád (Bourdieu 2000), který nepotřebuje žádné ospravedlnění, protože se zdá jako přirozený. Na jednu stranu se jedná o určité odlišení se od zbytku společnosti, ale na

⁶⁶ Rozhovor Léňa 16.5.2009.

⁶⁷ Rozhovor Deni 3.5.2009.

⁶⁸ Rozhovor Deni 3.5.2009.

stranu druhou jsou zde na obě pohlaví uplatňovány tradiční normy a stereotypy, které se prolínají naší každodenní zkušeností. Genderový řád naší běžné zkušenosti se stejně nenápadným způsobem dostal a dostává do prostoru freetekno party. Jeho neviditelnost je patrná ze všech odpovědí respondentek, které jsem získala. Odhalila jsem působení jeho sil, jak na úrovni uživatelské, kde respondentky chování dívky posuzují jinak než chování chlapce, tak i na stránce organizační, kde technické kompetence a fyzická síla v očích respondentek slouží jako nutný předpoklad k tomu, aby se člověk stal členem či členkou soundsystému či aby se dokonce stal Djem či Djkou. Dívkám jsou tato prominentní místa v subkultuře nepřístupná či k nim vede trnitá cesta. Na jedné straně je omezují struktury nastavené touto subkulturou, na straně druhé jde o jejich vlastní aktivitu, které se projevuje sebevyloučením z těchto oblastí. Toto sebevyloučení je ale nutné nahlížet právě v tom kontextu, že všechny prominentní místa jsou v této subkultuře obsazena muži. Dívky zřejmě reflektují tlak a nároky, které by na ně byly činěny, kdyby do těchto oblastí chtěly vstoupit.

3.3. Prvky utvářející genderovou identitu účastnic freetekno party

3.3.1. Vztah k technu a cesta k němu

V této části se budu zabývat tím, jak si dívky utvářely vztah k freeteknu, čím, respektive kým, byly ovlivněny a jak se tento postoj v širším časovém horizontu, tedy od té doby, kdy se začaly účastnit freetekno party, proměňoval.

Od všech respondentek jsem se dozvěděla, že hudba je v jejich životě naprosto nepostradatelná. „*Hudbu musím mít každý den, bez ipodu nevyjdu z baráku*“⁶⁹. Plní totiž jednu důležitou funkci, a to že dívkám poslouchání hudby přináší pocity uvolnění a odreagování. „*Je to uvolňující, když seš jakoby vynervovaná a nebo máš nějaký problém, nebo něco, tak si pustíš muziku a uvolníš se u toho, hlavně zrovna u toho technu, no*“⁷⁰. U všech dívek jsem zaznamenala široký repertoár poslouchaných stylů. „*Já si poslechnu, když je to dobrý, skoro všechno. I ten rock mám ráda, poslechnu si ale fakt hodně dobrej pop, ale spíš*

⁶⁹ Rozhovor Nela 8.5.09.

⁷⁰ Rozhovor Léňa 16.5.09.

reagge, jungle, ska a to techno“⁷¹. Přesto je freetekno pro mé respondentky hlavní styl, v němž rozvíjely a rozvíjejí své identity.

Přestože techno je pro Deni preferovaný styl hudby, v rozhovoru mi sdělila: „*Já poslouchám jako že všechno, hlavně techno, ale doma si to techno nepustím*“. Ukázalo se, že dívky si určitou hudbu pojí i s určitým místem její spotřeby. Freetekno je druh hudby, který pro mé respondentky vyžaduje přímo vyjet na free-party a „*poslechnout si tu hudbu z velkého soundu*“⁷². Což ovšem nevylučuje, že si techno dívky někde jinde nepustí. „*Když si jí [freetekno hudbu / pozn. A.P.] pustím, tak si vzpomenu jakože na ten mejdan, a nevím, jako, že kolikrát si ji před spaním pustím a je to takovej relax*“⁷³. To, že se Bobby při poslouhání freetekna doma vybaví vzpomínky na freetekno party, kterou prožila, odkazuje k podstatnému rysu vztahu k freetekno hudbě. I když si respondentky občas pouští techno doma či v autě, přesto podstata vztahu k této hudbě pro ně spočívá právě v účasti se freetekno party, kterou prožívají se svými známými.

Ježdění na freetekno party představuje pro mé respondentky únik z běžného života a určitý způsob uklidnění. „*Když fakt jedu někam na tu party, tak je to pro mě odreagování naprostý. Prostě úplně od všeho. Hledám v tom takový uvolnění se prostě*.“⁷⁴ To lze propojit s Maffesoliho konceptem bloudění (Maffesoli 2002). Toto bloudění není navěky, ale je právě nutné k tomu, aby došlo k určitému vyrovnání.

Ježdění na freetekno party je zábava a styl odreagování, který dívky sdílí se svými známými, kteří se freetekno party také účastní. „*Pro mě je to zábava s kámošema. Já si to tam prostě hrozně užiju s holkama, i s přítelem, ale s těma holkama je to pro mě vyřádění prostě*“⁷⁵. Vztah k freetekno hudbě není tvořen pouze vztahem k této hudbě, ale i sociálním aspektem, tedy silným ovlivněním vrstevníků a sociální skupinou, ve které se mladý člověk, v mém případě skupina mladých dívek pohybovaly a pohybují. Okruh přátel, kteří také preferují freetekno a mají tím pádem stejný vkus, tvoří nepostradatelnou součást vztahu k freeteknu. Žádná z dívek by na freetekno party nikdy nejela sama, techno je pro ně o sdílení a o tom, že na něj jezdí se svými známými užít si zábavu. Prostředí, respektive město, ve kterém dívky vyrůstaly je charakteristické tím, že značná část mladých lidí zde preferuje freetekno styl a takový způsob trávení volního času. V tomto ohledu bude zajímavé podívat

⁷¹ Rozhovor Sylva 12.5.09.

⁷² Rozhovor Deni 3.5.09.

⁷³ Rozhovor Bobby 17.5.09.

⁷⁴ Rozhovor Deni 3.5.09.

⁷⁵ Rozhovor Sylva 12.5.09.

se, jakými činiteli bylo ovlivněno konstruování genderových identit mých respondentek a tím názorně ilustrovat, jakým způsobem se prostředí, ve kterém se člověk pohybuje, projektuje do utváření vlastní genderové identity.

Většina dívek se začala účastnit freetekno parties ve 14 či 15 letech. Většinou tomu předcházelo poslouchání nahrávek této hudby, které se šířily mezi okruhem mladých lidí, v němž se dívky pohybovaly. „*Prostě jsme chodili s klukama ven, co jsme měli bandičku u nás takhle na sídlišti a tam to někdo přitáh na kazetě a začala jsem si to pouštět doma*“. Prvopočáteční vztah k technu byl ovlivněn lidmi, kteří dívkám tento styl poprvé ukázali, což znovu podtrhuje sociální aspekt vztahu k freeteknu. Popud jet se podívat na freetekno party vzešel ze stran kamarádek a kamarádů, ve všech případech vrstevníků a vrstevnic. Deni se začala účastnit freetekno parties, protože měla přítele, který již na ně jezdil. Většina dívek měla starší sourozence, které jim tento styl poprvé ukázaly. Ovšem právě rozhodnutí vyjet se podívat na freetekno party a zaujmout tento styl mohl být ovlivněn staršími a pravděpodobně byl vzhledem k povaze města, ve kterém žijí, ale byl podporován a udržován převážně kolektivem těch nejbližších, stejně starých lidí, se kterými dívky udržovaly úzké přátelské vztahy. „*Ze začátku to bylo tak, že jedou tam všichni známí, tak tam jedeš s nima [...] Ale pak se mi tam na tom začala líbit atmosféra, co tam je, a ta mi připadá fakt neopakovatelná*“⁷⁶.

Léňa jako první poslouchala punk a počátky svého vztahu k technu popisuje následujícími slovy: „*Nejdřív jsem začala jezdit na punk v těch patnácti letech [...] a pak mě vzala kamarádka poprvý na techno, no a tam jsem z toho byla hotová, ta muzika se mi začala strašně líbit*“. Toto zaujetí hudbou a „propadnutí“ technu jsem zaznamenala u všech svých respondentek. Svě začátky popisují jako nezapomenutelné, i když říkají, že ze začátku tomu moc nerozuměly. „*Holky začly jezdit dřív než já, takže já jsem ani tak nechápala, proč tam jsou pořád a jak tam můžou vydržet. No a pak jsem do toho vlítla, no a já jsem z toho byla taky pěkně unešená*“⁷⁷. Aspekt ovlivnění svého rozhodnutí lidmi, se kterými se člověk bavil, vyplynulo ze všech rozhovorů s respondentkami.

Jak jsem zmínila, zpočátku se dívky jely podívat na freetekno party na popud lidí ze svého okolí, ale postupně si začaly budovat osobitý vztah k freetekno kultuře a začaly získávat znalosti pro to, aby v ní zaujaly právoplatné místo, tyto znalosti se označují subkulturní kapitál (Thornton 1994). Bobby se v této souvislosti zmínila o tom, že jí různé

⁷⁶ Rozhovor Nela 8.5.09.

⁷⁷ Rozhovor Sylva 12.5.09.

odnože underground scény připadaly od sebe k nerozeznání. „Pamatuju si, že jsme tenkrát, to jsme hrozně řešily se ženskajma, že je nemyslitelný, jak někdo může poznat, co je jungle a co je techno [...] Při tom to je úplně tak jasný“⁷⁸. Tím, jak dívky pravidelně jezdily, získávaly čím dál tím větší objem subkulturního kapitálu a začaly se orientovat ve freetekno kultuře. Jak ukázala Bobby, vyšší objem subkulturního kapitálu se projevoval už jen v tom, že od sebe dívky dokázaly odlišit různé hudební odnože undergroundové scény, že rozeznaly Acid od hardteku. Subkulturní kapitál se neprojevuje ovšem jen na úrovni „teoretických znalostí“, ale i prostřednictvím stylu (Thornton 1994), jímž lidé dávají najevo, že určitým způsobem sympatizují či se identifikují s určitou subkulturou mladých. Tímto tématem se zabývám později. Zde stačí říct, že tato snaha dát najevo svou sounáležitost k freetekno kultuře u všech dívek znamenala změnu stylu oblékání a nesla s sebou různé jiné úpravy či modifikace těla.

V této části jsem se snažila ukázat, že dívky byly v utváření vlastní identity ovlivněny prostředím, ve kterém vyrůstaly a lidmi, se kterými udržovaly přátelské vztahy. Zvláště jsem se zabývala vztahem dívek k freetekno hudbě. Z rozhovorů vyplynulo, že vztah k freetekno hudbě spočívá primárně v ježdění na freetekno party, které pro dívky představují určité ostrůvky svobody a jsou důležité pro upevnění vlastní identity v kolektivu ostatních. Účastnění se freetekno parties bylo ovlivněno lidmi, se kterými se dívky přátelily. Tento okruh známých byl okruh lidí, v němž dívky rozvíjely a utvářely své genderové identity. Ze začátku subkultury, na níž participovaly, nerozuměly, ale postupně, jak nahromadily větší objem subkulturního kapitálu, získávaly tak i vhled a znalosti důležité pro účast či sounáležitost na dané subkultuře, a vytvářely si k ní osobitý vztah.

3.3.2. Identifikace a subkulturní kapitál

V této kapitole se zaměřím na to, jak se respondentky identifikují s freetekno subkulturou, jak v ní chápou svou vlastní pozici a jakým ideálem jsou tyto představy o sobě formovány. Ukáži, jakou roli hraje subkulturní kapitál ve vnímání sebe sama ve vztahu k freetekno kultuře. V první části se zaměřím na to, co se skrývá v myslích dívek pod pojmem technařka a jakým způsobem se k této ideji vztahují. Pracuji zde s Hallovým konceptem (Hall 1996), který identitu nenahlíží jako konstantní vlastnost, ale jako neustále se vyvíjející. Tím, kým člověk je, nepoznává pouze tak, že se s někým identifikuje, ale zároveň tak, že se vůči

⁷⁸ Rozhovor Bobby 17.5.2009.

někomu vymezuje (tamtéž), proto mne zajímalo, proti komu či čemu se dívky vymezují a jakým způsobem tuto svou identitu utváří, performují (Butler 1993). Navíc hledat jednu identitu společnou pro všechny dívky, které poslouchají freetekno, je nemyslitelné. Každá z dívek se ve svém přístupu liší a je formována různorodými činiteli.

Představa, kdo je technař či technařka, nebyla u mých respondentek jednotná. Přesto jsem se od většiny z nich dozvěděla o tom, že *„fakt pravý technaři jsou lidi, co pak jezděj z mejdanu na mejdan, jako že spousta takovejchhle, spíš cizinců, Francouzi a takhle, co maj ty karavany, a objížděj všechny státy. Prostě jezděj a maj děti a vlastně bydlej na technu.“*⁷⁹. Jednalo by se o lidi, kteří celý svůj život zasvětili freetekno subkultuře. Jsou to nomádi nového věku, jak jsem zmiňovala v teoretické části. Těmto lidem se říká travelleri a „kočují“ z jedné party na druhou (Maffesoli 2002). *„Voni prostě jenom tak na všechno kašlou, jsou to takoví hipíci novodobí a že prostě jenom tak cestujou po Evropě a furt jsou někde sjetý“*⁸⁰. Fakt, že dívky o těchto lidech mluvily ve třetí osobě, odkazuje ke skutečnosti, že se s freeteknem jakožto takto pojímaným životním stylem neidentifikují. *„Jako já jsem nikdy úplně nechápala to tvrdý jádro toho techna, že žili pět lidí v jednom autě se psama. Určitě se cítí jinak, mají úplně jiný myšlení na to, názor na to, ale já bych takhle nedokázala žít“*⁸¹.

Když jsem vysvětlila, co si dívky představují pod pojmem technařka, bude i zřejmější, jejich vymezení vlastní pozice v rámci této subkultury. Zuzka i Nela se cítí jako pouhé konzumentky free-tekno kultury, nepovažují se za její součást a ani se necítí jako technařky. Zuzka mi sdělila, proč se tak necítí: *„Protože nežiju tím životem, co žijou technaři“*⁸². Jejich vymezení se tedy zakládá na představě travellerů. Nela tento pocit popisuje detailněji a upozorňuje na to, že ani nevypadá jako technařka a že akceptuje hodnoty této společnosti. *„Já jsem si zvykla žít tady v tom svém světě, kde akceptuju věci jako je škola nebo práce, že jsou nutný k tomu, aby se člověk dostal někam dál, i když se mi to třeba nelíbí. Že jako žít jenom v nákladáku by mi asi celej život nevyhovovalo“*⁸³. Techno jako zábava, nejlepší druh zábavy, jaký si umí představit, ale jako životní styl jim to připadá neuspokojivé.

Podobně informace jsem se dozvěděla od Sylvy a Bobby. Bobby celkově nemá ráda nálepkování a nechtěla by se proto označit za stálou technařku a to také díky zmíněnému ideálu novodobých nomádů. Podle ní se neúčastní žádné free-party, nejedí na techno do

⁷⁹ Rozhovor Bobby 17.5.2009.

⁸⁰ Rozhovor Nela 8.5.2009.

⁸¹ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

⁸² Rozhovor Zuzka 10.5.2009.

⁸³ Rozhovor Nela 8.5.2009.

zahraničí, necítí se tak a hlavně by nedokázala žít „jenom techno“⁸⁴. Úplně stejně to cítí Sylva: „*Jako já bych takhle asi nedokázala žít, já jsem si to tam vždycky jela užít, že mě baví ta hudba*“⁸⁵. Přestože Bobby odmítá, že by byla technařka, za součást subkultury freetekna se považuje. Když jsem se jí zeptala proč, získala jsem tuto odpověď: „*Tak v podstatě ty lidi co tam jezděj to vytvářej, že jo, kdyby tam nikdo nejezdil, tak by nic nebylo, že jo*“⁸⁶? Zde bychom tedy měli vymezení, že ti, co jezdí na free-party, jsou těmi, kdo tvoří freetekno kulturu. Sylva mi sdělila, že dřív se za technařku považovala, ale že nyní již ne. Co umocnilo tuto změnu? Z jejích slov se dozvídáme: „*A teď už mi v tom brání můj rozum takhle se víc odpoutat, že už i teď chodím jinak voblikaná, že si tam fakt jedu jenom zařadit a poslechnout si tu hudbu*“⁸⁷. Od té doby, co má Sylva přítele, se kterým bydlí, se změnil její vztah k technu. Dřív tam jezdila s tím, že si chce najít určitého přítele a proto se i snažila oblékat tak, aby zapadla. Nyní to již nemá zapotřebí.

Lily se nepovažuje za součást subkultury freetekna, protože se nikdy nepodílela na její organizaci, ale připadá si jako technařka. „*Za takovou tu duši, takovou tu free, prostě se mi líbí ty názory, ta kultura, všechno. Považuju se*“⁸⁸. Léňa i Deni se považují jak za součást subkultury, tak i za technařky. Za technařku se Léňa považuje z toho důvodu, že se jí líbí freetekno hudba. „*Když má někdo rád punk, tak se považuje za punkáče, nebo takhle, tak já mám ráda techno a tak se řadím to té sféry technařů*“⁸⁹. Toto tvrzení ukazuje na jeden zajímavý fakt, kterým se detailněji budu zabývat později. Dnes totiž dívky nedávají takový důraz na styl, ve smyslu vzhledu, jako když byly mladší a do subkultury teprve vstupovaly. V jejich myšlení se odrazil posun od fyzického vzhledu „technařky“ směrem k jejím psychickým kvalitám. Od Deni jsem se na otázku, zda si myslí, že je součástí freetekno kultury získala zajímavou odpověď, že teď už to tak cítí. „*Než jsem do toho zapadala, mi přijde, že mi trvalo i dýl. Tak třeba 4 roky, než jsem se úplně vcítila do té kultury a začla jsem třeba i tak myslet*“⁹⁰. Právě tento poslední citát odkazuje k vývoji genderových identit dívek, který se budu snažit nastínit na jejich vnímání existence určitého ideálu „technařky“ ve freetekno subkultuře.

⁸⁴ Rozhovor Bobby 17.5.2009.

⁸⁵ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

⁸⁶ Rozhovor Bobby 17.5.2009.

⁸⁷ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

⁸⁸ Rozhovor Lily 20.5.2009.

⁸⁹ Rozhovor Léňa 16.5.2009.

⁹⁰ Rozhovor Deni 3.5.2009.

Otázka, zda ve freetekno subkultuře existuje nějaký ideál technařky, přinesla rozličné odpovědi. Zuzka, Nela, Bobby a Sylva vnímaly, že pro technařku je určující její vzhled. Technařka má podle těchto čtyř respondentek mít dredy či copánky, když nemá takový účes, nosí kšiltovku, jinak ji zdobí piercingy, tetování, má mikinu s kapucí a „*tekenim obrázkem*“⁹¹ a nejlépe maskáčové kalhoty s kapsami a ledvinkou. Tato tvrzení by vedla k tomu, že dívky reflektují, že pro genderovou identitu technařky je naprosto zásadní styl, ve smyslu vzhledu. Tato představa, jak má vypadat „správná technařka“ hrála ústřední roli ve formování genderových identit, když se dívky začaly účastnit freetekno party. Díky této představě pak i formovaly vlastní vzhled. Styl oblečení, vzhled, nahlížím jako základní subkulturní kapitál, který dívkám umožnil zapojit se do freetekno subkultury. I když dnes svou genderovou identitu dívky nezakládají na tom, jestli vypadají dostatečně „tekno“, tak téměř všechny dívky shodně vypověděly, že když začaly jezdit na freetekno party, došlo ke změně jejich stylu. „*Začala jsem nosit úplně jiný voblečení. Nevýrazný barvy, volnější věci, aby to na mně nebylo tak nalepený, já jsem měla dlouhý vlasy, takže jsem hned šla rasta copánky. To byl jako velkej přelom*“⁹². Stejně Sylva popisuje, že když začala jezdit na techno, tak „*si koupila palestynu, skate boty, jo a hlavně ledvinku*“⁹³.

Sylva, Lily i Bobby se zmínily o časovém aspektu, který hrál roli v jejich vnímání existence určitého ideálu technařky ve freetekno kultuře. Dívky, když byly mladší, tak si také myslely, že styl, ve smyslu vzhledu je tím, co z nich (u)dělá technařku. „*Když jsem byla malá, teda mladší, tak si musela mít nějaký ty maskáče prostě, že by si tam šla v přiléhavým tričku nebo mini sukynce, to ne, musela jsi mít kalhoty, no musela, aby sis připadala jako voni, kapsáče, mikinu s klokánkem a s nějakým vobrázkem tekenim. Dřív jsem právě hrozně chtěla mít piercingy, protože to vypadalo, že patříš k nim, že jsem vod technařů*“⁹⁴. Dnes ale již genderová identita dívek, které se účastní freetekno party, není primárně tvořena tím, jak člověk vypadá. Bobby mi k tomu sdělila, že „*Postupem času na to jedeš a je ti jedno v čem tam jedeš. Je ti jedno jestli máš na hlavě dredy, nebo mikádo...*“⁹⁵. Je zajímavé, že dívky se všechny shodně vyjádřily, že styl ve smyslu vzhledu dnes pro ně nehraje takovou roli, ale například Deni i Sylva si teprve před rokem nechaly udělat tetování. Většina dívek teprve

⁹¹ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

⁹² Rozhovor Deni 3.5.2009.

⁹³ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

⁹⁴ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

⁹⁵ Rozhovor Bobby 17.5.2009.

v relativně nedávné době začala v uších nosit tzv. „roztahováky“, což jsou velké barevné náušnice, které vypadají jako spirály. Zřejmě u nich došlo k posunu od povrchového upravení těla k tělesným modifikacím (Winge 2003).

Z dnešní perspektivy Léňa, Lily i Deni odmítly, že by v subkultuře freetekna existoval určitý ideál kolem toho, jak by měla vypadat „správná“ technařka. Ve výpovědích dívek jsem zaznamenala posun vnímání, pro který je charakteristické, že když byly mladší zaměřovaly se na fyzický vzhled, kdežto dnes je zajímavější převážně psychické hodnoty účastníků freetekno party. Lily ve svém rozhovoru uvedla, že je úplně jedno, jak technařka vypadá, „*ale musí mít prostě takovou správnou povahu*“⁹⁶. U Léni i Lily jsem zaznamenala zajímavý aspekt tohoto charakteru, který Lily vyjádřila těmito slovy: „*Podle mě správná technařka je taková, která ze sebe nic nedělá*“⁹⁷. „Správná“ technařka by si podle těchto respondentek neměla na nic hrát. To je cítit ze slov Léni. „*Ty lidi tam maj bejt uvolněný a ne chodit a dělat ze sebe drsný lidi. Nevím. Prostě každěj by měl bejt takovej, jakej je*“⁹⁸. Dívky samy se s takovým vymezením identifikují. To lze zřejmě připsat skutečnosti, že všechny mé respondentky se účastní freetekno party již skoro 10 let. Tato doba jim posloužila pro získání většího objemu subkulturního kapitálu. V subkultuře freetekna se nyní vyznají a primárně vzhled není tím, čím by samy sebe považovaly za součást freetekno kultury. Ze svého pohledu odmítají že by subkultuře freetekna nějaký ideál technařky existoval. „*Jako když to máš v duši, tak proč se odlišovat? To není jako že ideál technařky. Když ty lidi to chtěj poslouchat, tak ať to poslouchaj*“⁹⁹.

Deni zmínila aspekt času a nutnost nabytí určitých vědomostí, díky nimž chápe pravou podstatu freetekna a jeho smysl. „*Ale to je i tím, že člověk stárne a uvědomuje si i víc věcí okolo. Že člověk v těch 15 je takovej, mlad'oučekěj, blboučekěj a chce bejt hrozně technař a todle. Tady to je spíš, že čím jsem starší, poznávám i vo čem ta kultura je, že to není jenom přesvědčení, že techno je všechno*“¹⁰⁰. Vhled do free-tekno kultury, ve smyslu nabytého poznání o smyslu subkultury, považují za vyšší úroveň subkulturního kapitálu než je styl. I když ne všechny dívky se považují za technařky či za součást free.tekno kultury, dnes je spojuje právě vztah k hudbě a freetekno kultuře, který se zakládá na nabytých znalostech o tom, co tato kultura vůbec je a na tom, že rozumí této hudbě a chápou ji, na určitém objemu

⁹⁶ Rozhovor Lily 20.5.2009.

⁹⁷ Rozhovor Lily 20.5.2009.

⁹⁸ Rozhovor Léňa 16.5.2009.

⁹⁹ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹⁰⁰ Rozhovor Deni 3.5.2009.

subkulturního kapitálu. Právě takový smysl můžeme vyčíst z Deniných slov, kdy se zmiňuje o tom, že za technařku se považuje právě z toho důvodu, že má ráda techno hudbu, ale pak zdůrazňuje: „*Přide mi pak, že když ty lidi se se mnou vo tom [o technu – pozn A.P.] pak bavěj, tak já už jim mám co říct, co to pro mě jako vlastně je, proč tam jezdím, že už na to nákej svůj názor mam*“¹⁰¹.

Jak jsem ukázala v teoretické části, tím kým jsme, nejsme pouze na základě shody, ale taktéž na základě rozdílu. Jsem ten, protože nejsem „ten druhý“ (Hall 1996). V této části se zaměříme na otázku, vůči jakému jinému stylu či vkusu se dívky vymezují a zároveň, jak se vymezují vůči ostatním, kteří jezdí na techno. Všechny tyto aspekty jsou důležité pro pochopení konstrukce genderové identity dívek, které poslouchají free-techno. Názory, proti komu se dívky vymezují na technu, by se daly shrnout do několika rovin: extrémní na technu (drogy), povýšenost, mladší technaři.

Nela se vymezila vůči lidem, kterým říká „špíny“¹⁰², u kterých je na první pohled poznat, že nedodržují základní hygienické návyky. Těmto lidem se pak podle ní nedá věřit a dá se předpokládat, že kradou. Deni vadí „vyndaný“¹⁰³ lidi, což znamená lidi, kteří užívají pervitin a nedokáží pak na základě toho kontrolovat své chování, vyvolávají zbytečné konflikty a upozorňují na sebe. To se týkalo především pohledu na dívky. „*Jak ses mě ptala, co nemám ráda, tak to je todleto, že vona se ta holka zežere, zfetuje a pak támhle někde souloží prostě u stromu a je jí to úplně jedno. K tomu já bych se jako nesnížila, nebo jako aspoň bych se snažila, aby se to nestalo*“¹⁰⁴. Deni přitom neodsuzuje to, že na technu požijí určitou drogu, to ona udělá taky, ale „*jako člověk*“¹⁰⁵. Všechny dívky se vymezily proti těm, co užívají pervitin a jezdí na techno jen kvůli němu, vůči lidem, u kterých oni poznají, že jejich vztah k technu nespočívá primárně na uznávání freetekno kultury, ale na závislosti. Léňa i Bobby v této souvislosti zmínily, že na techno nepatří povýšenost a že některé dívky, které takhle užívají pervitin se „*chovají jako lady celého mejdanu*“¹⁰⁶. Od Léni jsem se dozvěděla, co to znamená, když někoho označí jako „*falešná technařka*“¹⁰⁷. Jsou to dívky, často dívky od systémů, které „*k tomu přišly jako slepej k houslím*“¹⁰⁸. Jejich vztah k free-

¹⁰¹ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹⁰² Rozhovor Nela 8.5.2009.

¹⁰³ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹⁰⁴ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹⁰⁵ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹⁰⁶ Rozhovor Bobby 17.5.2009.

¹⁰⁷ Rozhovor Léňa 16.5.2009.

¹⁰⁸ Rozhovor Léňa 16.5.2009.

tekno kultuře nespočívá na vztahu k hudbě, ale na tom, že se zamilovaly do určitého chlapce či muže od soundsystému. „*Že si hrajou na to, že jsou to technařky, ale přitom přijedou domů a to techno si ani nepustěj nebo vůbec se jako k tomu nevztahují*“¹⁰⁹.

Všechny mé respondentky pochází z města ležícího asi 30 km od Prahy. Jejich úvahy, vůči komu se vymezují, se obracely právě k Praze, odkud mají pocházet tzv. „ještěři“ a „ještěrky“. Ti nemají povahu mírumilovných technařů, ale lidí, kteří jsou „voprsklí“¹¹⁰ a „většinou mrdaj bedny“¹¹¹, což znamená, že na free-party stojí přímo před zvukovou aparaturou a jejich taneční pohyby vypadají právě tak, jak to Deni vyjádřila. Lily u ještěřů zmiňuje jejich věk. „*Ještěři jsou mladý skoro ještě děti v podstatě, který dokazují svým dementním chováním, že jsou drsný technaři, přesto se chovají jako pravej vopak. Vyndaj se tam totálně a kradou*“¹¹². Jednalo by se tedy o mladší lidi než jsou mé respondentky, které je v prostoru free-party pobuřují svým chováním. Dívky „ještěrky“ jsou prý na vlas stejné jako jejich mužští kolegové. „*Ty holky pražský taky nemam ráda, jsou to takový slepice, na nich to hrozně poznáš, že to je trošku jiná holka než ty ostatní. Že to jsou takový ty rádoby technařky, maj všechno nový a vypadá to jako technařský, že to je vidět, že jsou čistý a takhle, ale jsou takový namachorovaný*“¹¹³. Užívají pervitin a chovají se nerozumně. Lily mi řekla, že pod takovým chováním má na mysli například situaci, kdy nějaká „malá holka“¹¹⁴ znehodnotila fixem zvukovou aparaturu jednoho systému.

Tím se znovu ukazuje další rovina subkulturního kapitálu. Tím, že dívky vlastní relativně vysoký subkulturní kapitál, odsuzují ty, kteří se na party neumí chovat a u nichž je vidět, že jejich subkulturní kapitál se pohybuje na velice nízké úrovni. Mé respondentky se ocitají v pozici těch, které jsou v okruhu svých známých, co s nimi sdílí tento vkus, oceňovány a uznávány. Kdyby se tímto způsobem chovaly či naprosto se zbavili zábran, v očích svých blízkých by ztratily, proto se dívky neidentifikují s lidmi, kteří berou pervitin či s lidmi, kteří jsou na party nově příchozí či svým chováním party z pohledu respondentek kazí.

¹⁰⁹ Rozhovor Léňa 16.5.2009.

¹¹⁰ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹¹¹ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹¹² Rozhovor Lily 20.5.2009.

¹¹³ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

¹¹⁴ Rozhovor Lily 20.5.2009.

Identita dívek, které poslouchají freetekno, se taktéž zakládá a je utvářena na vymezení oproti jinému druhu zábavy. Nejčastěji takovou zábavou bývá diskotéka či určitý klub. Jedním z důvodů, které dívky zmiňovaly, že se jim na diskotéce nelíbí, byla ona hudba, která jim připadá měkká, „*uječaná*“¹¹⁵, daleko více však mluvily o samotném prostoru konání této zábavy a o lidech, které ji navštěvují. Deni uvedla: „*To jejich chování arogantní to mi hrozně vadí, jak se tam všichni navyšujou*“¹¹⁶. Lidé na diskotéce či v klubu jim připadají povýšení a uhlazení. „*Tam choděj takový ty šampóni,*“ pronesla Bobby. Na diskotéce se podle nich hledí na to, jak lidé chodí oblékáni a aby byli „in“, což můžeme pochopit jako být oblečený podle posledních trendů, jako subkulturní kapitál hodnocený v určitém poli. Většina mých respondentek by se v takovém prostoru necítila dobře. Techno podle dívek takový důraz na módu nezná. „*I možná tím jsem to měla ráda, protože takhle když někam přideš, na nákou diskotéku, tak tam musíš i vypadat dobře, aby si toho kluka zaujala a takhle. Tady já jsem věděla, že si můžeš přijít oblečená, jak chceš*“¹¹⁷. Na freeteknu se podle mých respondentek nedbá na to „*mít zapleť knoflíček tady a tady*“¹¹⁸. Podle dívek je pro freetekno charakteristická větší svoboda a uvolněnost. „*Tam se po ránu potácíš a každému to je jedno, hlavně že si máš s kým pokecat.*“¹¹⁹ Dívky tímto způsobem performují vlastní femininitu, která je na první pohled odlišná od té, kterou utvářejí dívky v rámci popu. Pro dívky není důležité být nalíčená, mít na sobě nejnovější oblečení a přemýšlet nad časopisem, jaký účes si vytvořím na večerní party. Tím, jak dívky chodí oblékané či jak se ličí, utvářejí vlastní genderovou identitu. Každá z dívek se považuje za ženu, ale již otázka femininity pro každou z nich může být různá, přitom do značné míry jednoznačně odlišná od populární kultury.

Na technu je jedno, jak člověk vypadá, důležité je pro něj sdílení s ostatními lidmi, jistá míra přátelskosti a solidarita, která jedinečně vzniká v prostoru free-party. „*Tady je to takový že si třeba i lidi ze sebe dělaj srandu, třeba i lidi, který vůbec neznáš. Něco hledáš, něco ti upadne a někdo tě vyhlásí. Lidi si tam jako i pomáhaj*“¹²⁰. Všechny respondentky zmiňovaly faktor svobodnějšího chování v prostoru freetekna. „*Víš co, já jsem fakt zvyklá sednout si do trávy a kalit si, víš jako pohoda. A tohleto voni neznaj*“¹²¹. Z toho vyplývá, že

¹¹⁵ Rozhovor Léňa 16.5.2009.

¹¹⁶ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹¹⁷ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

¹¹⁸ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹¹⁹ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹²⁰ Rozhovor Nela 8.5.2009.

¹²¹ Rozhovor Deni 8.5.2009.

genderová identita dívek je upevňována jejich přesvědčením, co by odporovalo jejich vkusu, co by jim nesedělo. Takovou představu vztahují právě k prostoru klubu či diskotéky. Nejedná se o pouhá vymezení vůči hudebnímu stylu, ale oproti lidem, kteří takové prostory navštěvují.

Bylo by vhodné zaměřit se na viditelné projevy vkusu dívek, které poslouchají freetekno, což znamená, že se zaměřím na druh nošeného oblečení, na vztah k posledním módním trendům a dekoracím těla. Tyto aspekty považuji za jedny z důležitých prvků vytváření vlastní genderové identity, potažmo konstruování femininity. Zajímá mě, zda nějakým způsobem a kdyžtak jak utváří svůj odlišný vkus, který se týká poslouchané hudby. Projevuje se u nich nějak „viditelně“ jejich vnitřní vymezení oproti disko či klubové kultuře?

Jediná Nela mi na otázku, jak chodí oblékaná, odpověděla, že se snaží „*hodně moderně*“¹²², ale že nechce nosit to, co nosí všichni. Sleduje poslední módní trendy a nechává se jimi inspirovat, proto rozdíl mezi oblečením, ve kterém chodí běžně a které si bere na party, je velký. I když ve svém šatníku preferuje nevýrazné, spíš tmavé barvy, na freetekno party si bere „*sportovnější, spíš starší věci, který si můžu ušpinit*“¹²³. Sylva mi na stejnou otázku odpověděla, že se „*již*“ obléká „*normálně*“¹²⁴. Dřív neexistoval moc velký rozdíl mezi tím, co si vzala na party a v čem běžně chodila. „*Máma mi vždycky říkala, že chodím voblíkaná jako chlap a ještě k tomu bezdomovec*“¹²⁵. Zlom u ní byla vysoká škola, kdy se začala pohybovat v jiném kolektivu lidí a chtěla se líbit. I když se skoro ničemu nebrání, nemá ráda lesklé věci a nejlépe se cítí v pohodlném oblečení, džínách a triku. Módní trendy vysloveně sama nesleduje a neřídí se jimi.

Téměř všechny dívky se o svém oblečení vyjádřily tak, že jim musí být hlavně pohodlné a že preferují tmavší barvy oproti světlejším či výraznějším. Kromě Nely se ani jedna z dívek nezajímá o „poslední módní trendy“. Často rozdíl mezi tím, jak dívky chodí denně a co by si vzaly na party, neexistují. „*Nesnáším upnutý věci a hlavně ne moc křiklavý barvy*“¹²⁶. Všechny dívky se vymezily oproti tričku, které by na sobě mělo třpytky a lesklo se, stejně tak nemají rády boty na podpatku a nosí převážně skatové kecky. Lily zdůraznila činitele, který jí brání chodit oblékaná tak, jak chce, a tím je práce, která ji nutí chodit oblékaná „běžně“, aby na sebe neupozorňovala. „*Nemůžu už chodit oblíkaná jako póvl, že*

¹²² Rozhovor Nela 8.5.2009.

¹²³ Rozhovor Nela 8.5.2009.

¹²⁴ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

¹²⁵ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

¹²⁶ Rozhovor Deni 3.5.2009.

jo¹²⁷. Většina dívek také nepovažuje líčení jako důležitý prvek pro utváření vlastní genderové identity. „Přišlo mi, že jsem se za to malování schovávala“¹²⁸. Když se vůbec nalíčí, tak pouze velice lehce. Svůj zevnějšek se snaží ozdobit jinými prostředky.

Zdobení těla, kterému většina mých respondentek dává přednost, jsou různé výrazné náušnice, piercingy, tetování či neobvyklé účesy. Všechny dívky měly buď piercing nebo roztáhlé dírky v uších, tzv. tunely. Důvod, který je k tomu vedl je ten, že tyto ozdoby považují za prvek odlišení se, že vědí, že přitahují pozornost. Nela o piercingu mluvila jako o „*progresivním šperku*“¹²⁹, který je „*nadčasový*“ oproti obyčejnému náramku. Sama měla piercing v pupíku a předtím mezi prsy. Deni sama má čtyři piercingy a „tunely“ v uších. Piercing je pro ní drogou, protože říkala, že je závislá na procesu jeho vzniku, kdy je nutné vymyslet, co chce, kam to chce, pak se objednat, pak se chvíli bát a pak být šťastná, že ho má. Bobby mi sdělila toto: „*Já kdybych mohla, tak bych se nechala popiercingovat celá.*“¹³⁰ To samé mi sdělila i Sylva. Důvodem, proč to dívky neudělají, jsou omezení tohoto světa – škola, práce, rodina. Léňa žádný piercing nemá, dřív se jí to líbilo, ale dnes se zdobí pouze velkými náušnicemi, tzv. „roztahováky“, které si sama vyrábí z hmoty zvané sfimo. Stejně tak si je vyrábí i Lily a Deni. Tetování se bez výjimky líbí všem mým respondentkám, ovšem jen dvě z toho nějaké mají. Jelikož se jedná o záležitost, která je na celý život, dívky rozmýšlí motiv, který by si někam nechaly vytetovat. Většina by určitě nějaké tetování jednou chtěla. Deni a Sylva jsou těmi, jimž celá záda a v případě Sylva i pas zdobí určité tetování. Podle Deni „*tetování zkrášluje a podtrhuje ženskost*“¹³¹. Sylva by se klidně nechala potetovat celá a to samé by udělala se svým přítelem, ale dle ní to není možné, protože musí být v kontaktu s lidmi a navíc přítel se tomu brání. Tetování, které má Deni a Sylva na sobě, se jmenuje maori. Má nádech archaičnosti, ale přitom se v něm objevují motivy ryze současné (Winge 203). Důvod, proč si ho nechaly udělat, je ten, že chtěly zkrášlit své tělo a odlišit se.

V této sekci se nabízí ještě otázka účesu. Všem mým respondentkám se líbí neobvyklé a výrazné účesy, jen některé z nich je ovšem mají. Jak jsem již ukázala, dřív Deni měla rasta copánky a vždycky toužila po dredech. Dnes má vlasy „normální“. Sylva taktéž měla rasta copánky a dredy se jí velmi líbí, vlasy má ale rovně zastřižené. Zuzka, Bobby a Nela nikdy žádný podobný účes neměly. Zato Léňa i Lily mají dredy na hlavě již několik let.. Léňa má

¹²⁷ Rozhovor Lily 20.5.2009.

¹²⁸ Rozhovor Léňa 16.5.2009.

¹²⁹ Rozhovor Nela 8.5.2009.

¹³⁰ Rozhovor Bobby 17.5.2009.

¹³¹ Rozhovor Deni 3.5.2009.

dredy 5 let a nechala si je udělat z toho důvodu, že se pak člověk o vlasy nemusí skoro starat. „Ty dredy byly pro mě takový vysvobození od těch vlasů“¹³². Lily si první dredy nechala uplést v 15 letech, aby se nějakým způsobem odlišovala od ostatních. „Chtěla jsem se lišit od těch diskofiláků, prostě jsem se chtěla lišit od těch lidí. Aby prostě všichni věděli, že já nesouhlasím s touhle společností. Chtěla jsem dát najevo, že se mi nelíbí něco“¹³³. Prvotní důvody byly ale překryty vztahem, který si za tu dobu k nim Lily vybudovala. Případají jí jako neoddelitelná součást její vlastní identity. „Ted'ko už jsou součástí mě prostě“¹³⁴.

Tím, že dívky volí a zvolily takový druh oblečení, že se skoro vůbec nelíbí a preferují jiný způsob zdobení těla, vypovídá o způsobu, jakým konstruuji svou genderovou identitu. Stejným způsobem o konstruování vlastní genderové identity vypovídá vztah k dekoracím těla, který je u všech mých respondentek velmi pozitivní. Tím, že dívky mají piercing či tetování, se chtějí určitě odlišit, ale zároveň tím i ukázat, jakým způsobem se ony rozhodly utvářet „skutečnost“, že jsou „ženy“.

Tato kapitola se snažila postihnout různorodost identit, které se vytváří v rámci freetekno kultury. Ukázalo se, že každá dívka svůj vztah k freeteknu chápe trochu jiným způsobem a že toto pochopení se zakládá na určitém uchopení pojmu „technařka“ a vztahení se k němu. Dívky se v e většině případů identifikují s freetekno kulturou, ovšem vymezují se oproti tzv. nomádům, pro něž se freetekno stalo životním vyznáním. Dívky svou identitu zároveň budují na rozdílu, který se otvírá v prostoru freetekno party, kdy se vymezují vůči určitým lidem, kteří také jezdí. Z vlastněného vysokého objemu subkulturního kapitálu vyplývá vymezení se oproti mladším lidem, kteří se často z pohledu mých respondentek neumí chovat. Vymezení se oproti lidem, kteří užívají tvrdé drogy, odráží stejný aspekt genderové identity dívek. Dívky se tímto způsobem nechovají, protože vědí, že by ztratily v očích lidí, se kterými tam jezdí a s nimiž se přátelí. Tento faktor je důležitý v procesu konstruování vlastních identit, protože se zakládá na určitém uznání. Z rozhovorů také vyplynulo, že styl, ve smyslu vzhledu, hrál a hraje ve formování genderových identit dívek velkou roli. Byl primárně tím, co dívky vpustilo do subkultury freetekna a i nadále u většiny z nich působí jako důležitý prvek utváření jejich vlastní genderové identity. Femininity, kterou tak dívky vytváří, jsou odlišné od femininit proklamovaných populárním průmyslem, kde se dbá na to, aby byl každý „in“ (Thornton 1994).

¹³² Rozhovor Léňa 16.5.2009.

¹³³ Rozhovor Lily 20.5.2009.

¹³⁴ Rozhovor Lily 20.5.2009.

3.3.3. Freetekno party: „Techno je jedna velká kalba“¹³⁵.

Jelikož všechny respondentky shodně uvádějí, že podstatou freetekno kultury jsou freetekno parties, zaměřím se na to, jaký vztah mají dívky k freetekno party a jakým způsobem v jejím prostoru performují svou genderovou identitu. Budu se zabývat tím, jak probíhá taková party, jak na ní tráví čas, jaké volí aktivity v jejím rámci, jak se na ní připravují, jak často na ní jezdí, jaký druh party preferují a jaký mají vztah k drogám. Více se budu zajímat o tanec, který se ukázal jako příznačné místo dívek v této subkultuře. V závěru se budu snažit získaná data interpretovat a vztáhnout ke konstrukci genderové identity respondentek.

Když se budu bavit o průběhu freetekno party, budu tím mít na mysli jen open air party. Důvod je takový, že se dívky samy vymezily oproti večírkům, které probíhají v zimě, většinou v nějakých klubech či halách. Jako jeden z důvodů uvádí relativně vysoký vstup, dále fakt že open airy podle nich více naplňují smysl freetekno kultury a jsou svobodnější a respondentky především zdůrazňovaly místo konání, které se v případě open air party nachází mimo město. *„Je to takový, že jak je to v té přírodě, tak je to úplně něco jiného. Úplně. Je to takovej výlet a nemusíš tam platit žádný vstup, dáš si auto kde chceš, vyspíš se kde chceš a prostě je to takový free, víc free než v té zimě“*¹³⁶. Navíc freetekno party pro respondentky neznamená pouze tanec, ale oceňují i různé jiné aktivity, které v průběhu mohou podnikat, když se „akce“ pořádá někde venku. *„Protože tam jako nemusíš být jenom u beden, můžeš jít k ohni, upíct si buřtu, jedeš tam vlastně na celý víkend, což je vlastně taková odpočinková akce“*¹³⁷. Free-party je taková „malá dovolená“¹³⁸. Většina mých respondentek preferuje open air party na víc dní. *„Já mám ráda, když tam můžu být na dva dny, protože já si to víc užiju. Ta jedna noc je na mě moc hektická“*¹³⁹. Jediná Nela mi pověděla, že většinou jezdí jen přes jednu noc, že to jí úplně stačí.

Dívky se většinou na freetekno party dopravují autem, i když každá z nich zmínila, že dřív jezdily pouze vlakem. Sylva vzpomínala na svou první party, kdy obtížená krosnou a stanem cestovala nejdřív vlakem, pak stopem a nakonec šla 7 km pěšky. Stejně tak Lily mluví

¹³⁵ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

¹³⁶ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹³⁷ Rozhovor Zuzka 10.5.2009.

¹³⁸ Rozhovor Zuzka 10.5.2009.

¹³⁹ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

o tom, že vlakem by se jí už nechtělo. „*Když mi bylo 15, 16, tak jsem vzala baťoh a jeli jsme klidně 200 km támhle někam a ještě jsi musela jít 20 km pěšky a pak tě ještě někdo musel nabrat autem a teďko už jsme takový rozmazlený*“¹⁴⁰. Ukazuje se zde změna zvyků v průběhu času, zatímco dříve dívky horlivě i nepohodlnou cestou toužily být na party, dnes volí jiný způsob, jak se na ni dostat.

Během cesty se dívky už i trochu „*napálí*“¹⁴¹, což znamená, že požijí alkohol. Průběh party připomíná určitý rituál. Všechny dívky v tomto ohledu odpovídaly stejně. Když dorazí na určené místo, většinou chtějí obhlédnout prostor, aby si ještě za dne zapamatovaly, kde co je (například na Czechteku je soundsystemů nepřeberně a k tomu mnoho stánků a barů). Tomu většinou přechází slití pití do plastových lahví. Dívky reflektují finanční náročnost spojenou s účastí na freetekno party a podle toho již organizují svou přípravu (nákup určitého pití již předem). „*A když máš náladu, tak si něco popápněš*“¹⁴². Tím měla Sylva na mysli, že když má člověk náladu, tak si v průběhu večera dá nějakou drogu. Touto problematiku budu více rozebírat později v této kapitole, protože ne pro všechny dívky již platí, že na freeteknu užívají nějaké drogy.

Situaci večer popsala Deni následujícími slovy: „*Nejlepší je fakt když se setmí, vidíš ty laserový show a pak se dělaj i ty fire show, že lidi žonglujou, vid', prostě takhle, paříš, paříš, chodíš, kecáš s lidma, směješ se, něco popápněš, prostě je prdel [zábava – pozn. A.P.], vid'*“¹⁴³. Zábava na freetekno party vrcholí v noci, i když Lily se v dnešní době již daleko radši baví přes den, protože dle jejích slov má větší přehled a víc si to užije. Všechny dívky zdůrazňovaly atmosféru ráno, kdy podle Nely přichází tzv. „*ranní demence*“¹⁴⁴ a kdy je čas dát si marihuanovou cigaretu. Tuto dobu označuje tímto pojmem, protože dle jejích slov „*kecáš náký nesmysly s člověkem, kterýho třeba vůbec neznáš, sedíš u vohně, je to taková pohoda no*“¹⁴⁵. Stejný pocit zmiňovala Deni i Bobby, která zdůraznila, že po ránu je každý s každým přítelem, že společně prožítá noc, kdy „*všichni jsou na takový stejný vlně*“¹⁴⁶, sbližuje lidi dohromady. O tomto souznění se kladně vyjadřovaly všechny dívky. „*Tady tu atmosféru mi nic jinýho nedá*“¹⁴⁷.

¹⁴⁰ Rozhovor Lily 20.5.2009.

¹⁴¹ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

¹⁴² Rozhovor Sylva 12.5.2009.

¹⁴³ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹⁴⁴ Rozhovor Nela 8.5.2009.

¹⁴⁵ Rozhovor Nela 8.5.2009.

¹⁴⁶ Rozhovor Nela 8.5.2009.

¹⁴⁷ Rozhovor Lily 20.5.2009

Zajímavé je se podívat, jak každá individuálně tráví většinu večera. Většinou se jedná o rozpětí mezi dvěma aktivitami: tanec či povídání se známými. Termín „známý“ zde nemusí zahrnovat pouze lidi, kteří jsou přátelé, ale Bobby mi vysvětlila, že „*ty lidi, co tam jezděj, tak se potom všichni znaj*“¹⁴⁸. To podtrhuje sociální aspekt techna, kdy v prostoru freetekno party je budován na malou chvíli prostor solidarity a sdílení. Dívky se stávají tím, kým jsou, buď v rozhovoru s někým jiným či v průběhu tance. Jak jsem se dozvěděla z rozhovoru s Deni: „*priorita je si tam jet zatancovat. S kámošema si můžeš pokecat i tady*“¹⁴⁹. „*Já nejsem žádné ten putující typ, co si někde bloumá, přichomejtně se k někomu, pak si na chvíli zaparí a pak si jde zase někam bloumat. To já si prostě fakt ráda zatancuju*“¹⁵⁰. Většina dívek tančí v noci, ale například Bobby mi sdělila, že rána jsou na technu nepřekonatelná, že je to její oblíbená doba na tanec před „bednami“, protože ti, co jsou na pervitinu, utečou, aby je nikdo neviděl, a zůstanou skalní příznivci. Deni má také ráda atmosféru po ránu, popisuje ji těmito slovy: „*jak jsou všichni zpraný a unavený, tak je hrozná prdel no*“¹⁵¹.

Zde se nabízí na chvíli se u tance zastavit a zaměřit se na to, jakým způsobem se na technu tancuje, kde přímo se mé respondentky této aktivitě věnují a jaká hudba je k tomu vybudí. Všechny mé respondentky bychom mohly najít tančit, když je techno „*hopsavý a rychlý*“¹⁵², tzv. happy tech, i když se nebrání i určitým oblíbeným trackům hard-core techna, všechny odmítají acid, který jim připadá „*ucouraný*“¹⁵³. V poslední době si velice oblíbily techno, které je zremixované staršími hity. Pod tím si můžeme představit například hity typu Sweet Dreams od Eurythmix či známé písně od Beatles, nebo Elvise Presleyho. „*Nejradši mám to techno, když pařím před těma bednami a přijdu si, že se rozprsknu na milion kousků, jak se mi hrozně líbí, že hrajou, že to je veselý*“¹⁵⁴. Preferovaný druh technu hudby je tedy techno sice tvrdé, ale na druhou stranu melodické a veselé, „*ne jako mlácení do kastroly, jak říká moje máma*“¹⁵⁵. Zjistila jsem, že málokterá dívka tancuje přímo před zvukovou aparaturou, před tzv. „bednami“. Jako jeden z důvodů uvádí, že v tomto prostoru je natěsnáno přespříliš lidí, zmiňovala jsem se již o ještěrech. Tím pádem dívkám spíš vyhovuje pozice někde uprostřed tančícího davu a navíc i kvalita zvuku je podle nich daleko lepší.

¹⁴⁸ Rozhovor Bobby 17.5.2009.

¹⁴⁹ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹⁵⁰ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

¹⁵¹ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹⁵² Rozhovor Sylva 12.5.2009.

¹⁵³ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹⁵⁴ Rozhovor Léňa 16.5.2009.

¹⁵⁵ Rozhovor Léňa 16.5.2009.

Z rozhovorů jsem zjistila, že mluvit o určitém stylu tance, který by byl charakteristický pro všechny účastníky a účastnice je nemožné. „Každý může tancovat, jak chce. To je jako na tobě, jak tu hudbu cejtíš, tak se podle toho hejbeš“¹⁵⁶. To by odpovídalo performativnímu konceptu, který jsem načrtla v teoretické části, kdy se mluvilo o tom, že techno tanec se zakládá na mimesi, která ovšem nezná předem stanovený určitý originál, který by byl performován. „Ta hudba sama ti jakoby hází rukama a nohama“¹⁵⁷. Každý má na technu svůj styl a přesto se dá říct, že „ty pohyby na tom technu jsou takový jednoduchý“¹⁵⁸, „a všichni tam jakoby poskakují“¹⁵⁹. Deni byla detailnější a po chvíli zamyšlení dodala: „Von to jako je tanec, ale spíš je to takový pohupování se do rytmu a každý si to pohupování přisvojí nějak podle sebe“¹⁶⁰.

Sylva popisuje, jakým způsobem tancuje ona sama: „Když mě techno baví, ale ještě nejsem, že bych si zahopsala, tak si spíš poskakuju prostě, mám i třeba ruce v kapsách, a když mě to začíná fakt bavit, tak vyndám ruce z kapes, když se mi to fakt líbí, tak i řvu, že to je fakt dobrý“¹⁶¹. Intenzitu tance může ovlivnit atmosféra na party. „A ještě v tý mase lidí, to tě hecuje a tak, to mám jakoby ráda, když je třeba dobrá atmosféra, když se hraje vesele, vid', tak všichni hopsaj a je to hrozně veselý no“¹⁶². Zjistila jsem, že tanec na technu má silně individualistický charakter, že i když tancují obě dvě pohlaví, každý tancuje sám za sebe. „Klidně jdu sama. Pro mě je hlavní, že se mi to líbí a je mi jedno, co se děje kolem mě“¹⁶³. Nejčastěji tedy dívky tancují samy, ovšem může nastat situace, „kdy tam třeba někdo je, tak si hodíme taneček“¹⁶⁴. Většinou to probíhá tak, že se buď dívka s dívkou nebo dívka s chlapcem chytí za ruce a točí se dokola, nebo „se pak vykrucují nějaký ty polky [klasická polka – pozn. A.P.]“¹⁶⁵. Tanec má i parodický charakter, protože nejde o to zatančit si polku na technu, ale pobavit se tímto tancem a tím i pobavit své okolí. Faktem zůstává, že „na 99% paří každý sám za sebe“¹⁶⁶. Tanec, jak se prokázalo je performativním aktem, je ryze individualistický, jednoduchý, ale zároveň v sobě ukrývá i nádech parodie. Tanec se u dívek ukázal jako

¹⁵⁶ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹⁵⁷ Rozhovor Bobby 17.5.2009.

¹⁵⁸ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

¹⁵⁹ Rozhovor Lily 20.5.2009.

¹⁶⁰ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹⁶¹ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

¹⁶² Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹⁶³ Rozhovor Lily 20.5.2009.

¹⁶⁴ Rozhovor Nela 8.5.2009.

¹⁶⁵ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹⁶⁶ Rozhovor Deni 3.5.2009.

nejčastěji provozovaná aktivita v prostoru freetekno party, které se respondentky věnují mimo povídání si se známými. Právě v průběhu tance vyjadřují nejpřesvědčivěji pozici, kým se cítí být.

V tomto oddíle se zaměřím na vztah, který mají dívky k drogám. Většina lidí si myslí, že drogy k technu neodmyslitelně patří. I mě proto zajímalo, do jaké míry dívky budují svou identitu v prostoru freetekno party na základě požití určité drogy či jestli u nich došlo k určité změně názoru od doby, kdy začaly jezdit. Léňa, Lily a Bobby jsou respondentkami, které si neplánují, že si na technu dají nějakou drogu a ani si jí nedávají, když ovšem nehodnotíme jako drogu alkohol či cigarety. Shodně popisují, že když byly mladší, přibližně do 18 let, tak si dávaly extázi nebo LSD a že nikdy nic jiného ani nezkusily. „Přišlo mi, jak jsem to začala zkoušet od těch patnácti let, tak mi ty čtyři roky naprosto stačily, a pak jsem zjistila, že už je to vlastně o ničem“¹⁶⁷. Zlom byl ten, že je drogy přestaly bavit a že si uvědomily, že jim nic nového nedávají, spíš berou, a že se lépe dokáží bavit bez nich, jen na alkoholu. Lily ozkusila pouze extázi a měla jí sedmkrát v životě. Ale po pár zkušenostech si uvědomila, že to nemá zapotřebí. „*Mě prostě nabíjí ta muzika. Drogy nepotřebuju*“¹⁶⁸. Bobby zažila tzv. „*badtrip*“¹⁶⁹, což je situace, kdy vám droga nenavodí pozitivní pocity a místo dobrého stavu vám naladí stav depresivní. To jí odradilo od častého užívání LSD. Extáze nemá ráda vůbec, protože jsou po nich lidi „*vyžvejklí*“¹⁷⁰, což znamená, že je na nich vidět, že si onu drogu dali, protože rychle mluví, koušou se do rtů a mají velice zvláštní pohled. Malou část LSD, jednu čtvrtinu, si Bobby na technu dává jen aby neusnula, například poslední noc, protože ta prý bývá nejlepší. Nebrání se ani požití určitých speed drinků ze Space baru, což je stánek na freetekno party, kde se prodává nabuzovací pití, údajně na přírodní bázi.

Vidíme, že pro tyto dívky, nejsou drogy základním prvkem, na kterém by v prostoru freetekno party chtěly budovat vlastní identitu. Užití drog typu extáze či pervitinu odmítají. Vědí, že kdyby je ostatní známi viděli v takovém stavu, odsoudili by je. Respondentky jako dívky cítí, že by tak mohly ztratit svou důstojnost a respekt, který si v průběhu účasti party vybuďovaly a budují. Do 18 let drogy mohly být jedním ze silných lákadel, kvůli kterým jezdily na techno, ale že již po nějakou dobu je tím hlavním a jediným hudba a okruh přátel.

¹⁶⁷ Rozhovor Léňa 16.5.2009.

¹⁶⁸ Rozhovor Lily 20.5.2009.

¹⁶⁹ Rozhovor Bobby 17.5.2009.

¹⁷⁰ Rozhovor Bobby 17.5.2009.

Zuzka si drogu na free-party dává občas. Dřív si dávala extáze, ale teď už jen LSD a v menších dávkách, což znamená, že si dá maximálně jeho půlku. Drogu si neplánuje vzít, říká, že „*to přijde samo, že si to s holkama řeknem až tam*“¹⁷¹. Z rozhovorů s dívkami, které si občas ještě nějakou drogu dají, jsem zjistila, že tím, že si skupina lidí dá stejnou drogu, upevňují tím vlastní identitu v rámci společnosti, ve které se pohybují. Tohoto utužení je docíleno právě stejným stavem, který droga navodí. Nela si teď již dává téměř pokaždé, protože v poslední době nejedí tak často. Naopak preferuje extáze a různé jiné zrychlovací drogy, takže si kupuje i různé pití ze Space baru. Sylva i Deni si pokaždé plánují, že si dají nějakou drogu. Vnímají, že již většina dívek z jejich okolí si většinou ani nic nedá, ale samy mluví o tom, že zkušenost s drogami mají, proto i vědí, kolik si mohou dovolit vzít, aby se bavily a nebylo jim zvláštně. Sylva mi sdělila, že dřív užívala hodně extáze, protože ji bavilo neustále tancovat, ale že dnes již preferuje LSD. „*Papír je pro mě víc uvolněnější, nemáš po tom ani nákej dojezd nebo takhle, protože já jsem si vždycky připadala hrozně hnusná, zkousnutý zuby*“¹⁷². Důvod, proč si drogu dává uvádí, že jí pomáhá se více uvolnit a ztratit zábrany. „*Pomáhá mi to v tom se vyřádit*“¹⁷³. Deni uvedla velice podobný důvod, proč si dává LSD. Pomáhá jí to navodit si správnou atmosféru a zároveň popisuje jeho účinky oproti zmíněné extázi, kterou nemá ráda: „*Po tom papíru jsi spíš taková vyklidněnější, se směješ, všechno ti přijde strašně vtipný, všechno je strašná prdel a je to prostě takový, že se najednou v tu chvíli od všeho odpoutáš, vod těch starostí, který máš*“¹⁷⁴. Navíc na LSD nelze mít závislost, což dívky oceňují. Závislost na droze je v očích mých respondentek záležitost velice odsuzovaná.

Celým tímto exkurzem do vztahu drog a freetekno kultury, jsem chtěla ukázat, že drogy určitým způsobem k technu patří, i když se nedá mezi tyto dva pojmy vložit rovnítko. Obzvláště když je člověk mladší, má možnost vyzkoušet si účinky extáze či LSD. Tyto zážitky však mohou omrzet. Předvedla jsem, že pro většinu mých dívek není podstatné, zda si nějakou drogu dají a že polovina z nich si již žádnou drogu nedává. To vyjádřila Léňa touto větou: „*Jsem proti drogám*“¹⁷⁵. Jejich identita jako dívek, které poslouchají freetekno a jezdí na freetekno party, není drogami určována. Jak jsem se zmínila v předchozí části, dívky se silně vymezují oproti všem, kteří užívají pervitin, což se dá interpretovat tím způsobem, že

¹⁷¹ Rozhovor Zuzka 10.5.2009.

¹⁷² Rozhovor Sylva 12.5.2009.

¹⁷³ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

¹⁷⁴ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹⁷⁵ Rozhovor Léňa 16.5.2009.

když si vůbec nějakou drogu dají, vybírají z drog „lehčích“, převážně volí LSD a zjevně za jiným účelem. Jedná se jim o podtržení výjimečnosti celé party, které umocní navozením jiného stavu myslí, kdy se chtějí bavit a smát se s ostatními a na chvíli zapomenout na svět běžné zkušenosti. Když bych toto téma propojila s konstrukcí genderové identity, je důležité zmínit, že dívky nepovažují drogu za konstitutivní prvek, který by utvářel jejich genderovou identitu. Většina dívek si drogu na technu již nedává, protože se tímto způsobem nechtějí prezentovat před ostatními lidmi. Když byly mladší, tyto stavy vyhledávaly, dnes jim jde již o udržení si úctyhodné pozice, kdy navíc svou identitu vymezují oproti všem, kteří užívají pervitin. Když si dívky nějakou drogu dají, preferují většinou LSD, i to lze interpretovat stejným způsobem. Dívkám by vadilo, že by ostatní na nich poznali, že si daly drogu typu pervitinu. Dívky upozorňovaly, že efekty drogy se pak projevují na jejich obličejích a pohybech. Zřejmě tento faktor je tím, který podnítil rozhodnutí dívek drogy neužívat či občas užívat takový druh drogy, který by jim v okruhu známých nezničil pověst, na které budují vlastní identitu.

To, jak se dívky připravují na freetekno party, může mnohé odhalit o prvcích, které určují jejich genderovou identitu. Příprava na freetekno party je podle výpovědí ryze individuální. Maximálně se stává, že se dívky dohodnou na určitém pití či masu na grilování, které společně koupí předtím, než vyjedou. Deni, Léňa a Bobby řekly, že na party se vyložené nepřipravují. „*Já na to nedbám, já vezmu věci a du*“¹⁷⁶. U všech jsem zaznamenala, že jim s sebou nesmí chybět spacák a teplé oblečení na noc, jímž bývá „*mikina a palestina*“¹⁷⁷. Taktéž si s sebou všechny berou jídlo, pití a „*zálesácké potřeby*“¹⁷⁸, Bobby „*buřtík*“, protože tam vždy bývá i oheň. Oblečení, které volí pro freetekno party, bývá spíše starší. „*A něco horšího na sebe samozřejmě, protože předpokládám, že se tam budu někde válet nebo to, takže si nevemu prostě džíny a podpatky, ale vezmu si nějaký kecky a starý volný kalhoty, to je asi tak všechno*“¹⁷⁹. Dívky nedávají velký důraz na nalíčení se před tím, než jedou na freetekno party. Pro jejich identitu jako dívky, která se účastní freetekno party, to není úplně podstatné.

Lily, Sylva a Nela mi sdělily, že příprava před freetekno party je nutná, i když jim přespříliš času nezabere. Jelikož vědí, že se na freetekno party několik dní neumyjí, provedou

¹⁷⁶ Rozhovor Deni 3.5.2009.

¹⁷⁷ Rozhovor Léňa 16.5.2009.

¹⁷⁸ Rozhovor Lily 20.5.2009.

¹⁷⁹ Rozhovor Deni 3.5.2009.

očistu celého těla. Z těchto hygienických důvodů si s sebou berou hygienické kapesníčky či jiné hygienické potřeby, aby se i v průběhu mohly osvěžit a trochu omýt. Jediná Sylva poznamenala, že dřív, když si myslela, že si chce někoho v rámci freetekno kultury najít, tak se snažila upravovat víc, malovala se, aby vypadala jinak mezi ostatními dívkami. Ale upozornila mě, že příprava, o které mluví, jí rozhodně nezabere žádné hodiny. „*Ale není to jako že bych tam šla na nákou módní přehlídku*“¹⁸⁰. Oblečení na free-party všechny dívky volí prostší, v tmavších či přírodních barvách, většinou se nemalují, nebo jen velice lehce. Jet na freetekno party znamená podniknout výlet do přírody, která předem není odhadnutelná, proto je nutné mít s sebou dostatek věcí, třeba i na převlečení. Zjistila jsem, že příprava na techno party dívkám přespříliš času nezabere, že je individualistická a že ji většina dívek moc neřeší, „vezme baťoh a jede“.

Poslední téma, které nám zde chybí prodiskutovat, je , jak často dívky jezdí na freetekno party. Jak jsem naznačila v úvodu, dívky přes zimu skoro vůbec na party nejezdí. Shodně jsem se od všech dívek dozvěděla, že když byly o něco mladší, tak jezdily skoro každý týden. „*Dřív jsem jezdila jsem víkend co víkend*“¹⁸¹. I když se dívky připravují na freetekno party, které se budou konat toto léto, celkově tam již jezdí méně. Jedním z faktorů, které omezují časnost je ten, že od roku 2005, Paroubteku, se těchto večírku koná méně. Dalším jsou finance, protože většina dívek již nebydlí se svými rodiči a chodí na brigády či pracuje, pak čas, který respondentky zmiňovaly často kvůli škole či práci, párkrát se v odpovědích objevilo, že důvodem k omezení ježdění na freetekno party bylo to, že si dívky našly přítele a začaly s ním bydlet. „*Předtím jsem jezdila furt, protože jsem nějak neměla důvod, proč bejt doma, to jsem bydlela u rodičů a vždycky jsem vypadla, ale teď jsem ráda, když máme pohodičku a jsme doma a zkouknem filmek, co ti budu povídat*“¹⁸². Předtím byla účast na party pro konstrukci genderové identity Lily naprosto zásadní, protože v kolektivu známých, kteří sdíleli stejný vkus, docházelo k upevňování této identity. Jakmile si Lily našla přítele a „usadila se“, nehledala potvrzení své identity především u svých vrstevníků, ale u svého přítele.

V této části jsem se zabývala tím, jak dívky utvářejí vlastní identitu v prostoru freetekno party. Ukázalo se, že je možné zachytit určitý rituál, průběh, který je společný pro všechny mé respondentky. Zajímalo mě, jakým způsobem se dívky chovají na takové party a

¹⁸⁰ Rozhovor Sylva 12.5.2009.

¹⁸¹ Rozhovor Léňa 16.5.2009.

¹⁸² Rozhovor Lily 20.5.2009.

jaké aktivity v jejím rámci volí. Ukázalo se, že identita dívek je performována tancem či se rodí v rozhovoru s druhým. Stejně tak mě zajímalo, jak se dívky připravují na takovou party. Ukázalo se, že dívky považují určitou přípravu za důležitou, ale nepotřebují jí věnovat přespříliš času. V tomhle spatřuji určitý narativ vztahující se k proklamované svobodě freetekno kultury. I když by se mohlo zdát, že dívky na přípravu nedbají, plně tomu tak také není. V žádném případě se nedá říct, že by nedbaly na svůj vzhled. Pro všechny dívky, se kterými jsem vedla rozhovory, je důležitý fakt, jak vypadají před ostatními. Tato skutečnost zasahuje jak do výběru možného oblečení, tak i do vztahu k drogám, které dívky kromě pervitinu sice neodsuzují, ale nebudují na nich vlastní identitu. Stejně zjištění vyplynulo i ze skutečnosti, že dívky preferují rána na freeteknu, často z toho důvodu, že lidé, co jsou na pervitinu, zmizí. Dívky v tomto nerušeném prostoru v kolektivu ostatních, kteří jsou na stejné vlně, konstruují vlastní genderovou identitu a dávají tak najevo, kým jsou.

4. Závěr

Výzkum se zabýval otázkou sebepojetí a konstruováním genderové identity u dívek, které poslouchají freetekno. V první části jsem se snažila zaznamenat očima respondentek genderový řád freetekno kultury. Ukázalo se, že pod univerzální podobou freetekno kultury se skrývá silně maskulinní řád, že pohlavně-genderový řád naší společnosti prostupuje prostorem freetekno kultury. Tento řád ovlivňuje konstruování genderových identit u dívek, které se účastní freetekno party. Dívky samy na sebe aplikují schémata nahlížení, která nemají neutrální charakter, ale ryze androcentrický ráz. Dívky pak samy sebe vylučují z určitých oblastí. Touto oblastí mám na mysli například organizaci freetekno parties, které se dívky v naprosté většině neúčastní. Ani jedna má respondentka se nikdy nepodílela na freetekno party jako Djka. I když se Deni učí hrát, svou dovednost zatím nikdy před nikým nepředvedla. Léňa je členkou soundsystému svého přítele, ale její úloha je vybírání vstupu. Bobby se účastnila organizace tím způsobem, že pracovala na baru. Když už dívky zaujaly určitou pozici v organizaci, všechny tyto pozice měly druhotný charakter.

Ani jedna z respondentek nikdy nezaujala prominentní místo v této subkultuře. Všechny respondentky konstruovaly svou genderovou identitu jako účastnice freetekno parties. Takové rozdělení činností a pravomocí dívkám připadá jako přirozené (zdůrazňují mužské kompetence a fyzickou sílu jako nutné předpoklady pro fungování soundsystému). Tato skutečnost zřejmě vyplývá z toho, že dívky vnímají tlak a nároky, které by na ně byly činěny, kdyby do těchto míst chtěly vstupovat. Mimo jiné dívky na obě dvě pohlaví uplatňují

klasické předsudky a stereotypy, které se pak odrážejí i při konstruování jejich vlastní identity. Tím mám na mysli například dvojí morálku. Dívka by se podle dívek vždy měla chránit a chovat se tak, aby neztratila svou čest. Dívky se pak samy snaží chovat tímto způsobem, aby neztratily v očích lidí, kteří se s nimi účastní freetekno parties.

Ve vztahu k technu jsem se zabývala činiteli, kteří ovlivnili prvopočáteční vztah dívek k technu, potažmo konstruování jejich genderových identit. Dívky pocházejí z města, které má dle mého názoru ryze technařský charakter, mnoho mladých i starších lidí zde vyznává freetekno kulturu. Touto skutečností byly formovány prvopočáteční kroky dívek směrem k freetekno kultuře. Ovlivnění na jedné straně staršími, kteří respondentkám ukázali tento styl, a na druhé straně silný vliv vrstevníků a vrstevnic, kteří respondentky motivovali jet se podívat na freetekno party a pokračovat v této aktivitě, byly prvky, které formovaly genderovou identitu dívek. Dívky se v kolektivu lidí, se kterými se přátelily, rozhodly sdílet jejich vkus. Tím, jak se dívky začaly účastnit freetekno parties, pomalu měnily i svůj vzhled.

V kapitole, kterou jsem nazvala Identifikace a subkulturní kapitál, jsem se zaměřila na to, do jaké míry se dívky identifikují se subkulturou freetekna a jakou roli v tomto procesu hrál subkulturní kapitál, který na té nejnižší úrovni chápu jako styl/vzhled, na úrovni vyšší jako určitý objem znalostí, které daly respondentkám právoplatné místo v této subkultuře. Zjistila jsem, že dívky nekonstruují genderové identity jako nomádky nového věku. Techno jako způsob života jim připadá neuspokojivé. Dívky opět tuto svou představu vztáhly k očekávanému životu v naší společnosti, kdy se od nich očekává, že jednou budou mít rodinu, chodit do práce a žít „poklidný“ život. Všechna tato očekávání dívky vnímají a ztotožňují se s nimi.

Když se začaly účastnit freetekno parties, respondentky budovaly svou genderovou identitu pomocí stylu, kterým chtěly dát najevo, že náleží k freetekno kultuře. Dnes jim sice připadá, že styl není tím hlavním, co z nich dělá technařky, ale že jsou jimi znalosti, které o dané subkultuře mají. Je zajímavé, že i když styl již nepovažují jako zásadní, teprve relativně nedávno si dívky nechaly udělat tzv. roztahováky do uší či tetování. Dívky budují svou identitu na základě identifikace, ale zároveň i rozdílu. Vědí, kdo jsou a kým by nikdy nechtěly být. To, že vlastní vysoký objem subkulturního kapitálu, jim dovoluje vymezit vlastní identitu oproti těm, kteří tak vysoký subkulturní kapitál nemají, což jsou nejčastěji mladší lidé, než respondentky. Vymezují se také oproti dívkám, které se v jejich očích neumí chovat. Zároveň se všechny dívky vymezily oproti těm, co užívají pervitin, jak jsem již zmínila toto přesvědčení zřejmě vychází ze skutečnosti, že dívky mají vybudovanou určitou pověst, kterou

nechtějí ztratit. Zároveň tato skutečnost vyplývá i z toho, že při konstrukci své genderové identity dávají velký důraz na vzhled, který by užíváním drog mohly zničit. Dívky se také silně vymezily oproti prostoru diskotéky či klubu a lidem, kteří tyto kluby navštěvují. Tato vymezení zřejmě celkově pramení z narativu o svobodě freetekno kultury a parties. Dívky tímto způsobem vymezovaly vlastní vkus, který dle mého názoru má viditelné projevy. Všechny dívky se cítí ženami, ale způsob, jakým dávají najevo své femininity je rozdílný od způsobu dívek, které navštěvují diskotéky a kluby. Většina dívek se nemaluje, nosí oblečení nevýrazných barev, nenosí podpatky, tělo zdobí piercingy či tetováním, výraznými náušnicemi či účesy. Právě tímto způsobem se dívky chtějí viditelně odlišit a dát najevo skutečnost, že jsou ženy, které neposlouchají hlavně pop, ale freetekno. Samozřejmě že tento fyzický vzhled není to jediné, jak dávají najevo svou ženskost. Ta se projevuje, jak jsem zmínila výše, i ve způsobu chování, který si dívky osvojily a podle něhož se řídí. Dívky disciplinovaly pohlavně-genderový řád naší společnosti do vlastních těl.

Poslední kapitola se zabývá fenoménem freetekno parties z pohledu dívek, které se jich účastní. Ze skutečnosti, že všechny respondentky konstruují své genderové identity jako účastnice freetekno parties, vyplynul i určitý rituál, který je pro ně všechny společný. Tím dívky ukázaly hranice, ve kterých mohou tvořit a tvoří samy sebe. Z jejich výpovědí jsem usoudila, že příznačné místo na freetekno parties pro ně představuje tanec, kterým tráví většinu večera. Svoji genderovou identitu performují pomocí tance či v rozhovoru s druhými lidmi. Dívky tančí většinou samy, čímž podtrhují nezávislost své vlastní identity.

Je nutné zdůraznit, že konstrukce genderových identit dívek, které poslouchají freetekno se do velké míry opírají o stejné mechanismy, které konstruují genderovou identitu dívek i mimo subkulturu techna. Tím, jak dívky chodí oblékané, zdobí své tělo či volí styl účesu, nechtějí dávat najevo odpor vůči normám běžné společnosti. Tuto skutečnost podtrhují sdělení dívek, že by nikdy nedokázaly žít jako nomádky nového věku. Tento „odpor“ bych chápala spíš jako vymezení svého stylu, vkusu, oproti jiným mladým lidem, oproti jiné subkultuře mladých. To je patrné i ze skutečnosti, že většina dívek, čím jsou starší, mění do určité míry svůj styl oblékání. Prostor freetekna dle rozhovorů znamená pro dívky určitou míru svobody a alternativní druh zábavy. Přesto freetekno pro dívky představuje pouze a jen zábavu. Freetekno ovlivnilo jejich hodnoty v tom, že jsou do určité míry tolerantnější, ale neodmazatelnou skutečností v myslích všech dívek zůstává poznání, že jsou ženy. Prostřednictvím genderové socializace vstřebaly hodnoty a normy vztahující se k ženám,

které přijaly za vlastní. Všechny respondentky se především chovají jako dívky a pak až jako účastnice freetekna.

5. Seznam použité literatury:

- Berger, P., Luckmann, T. (1999): *Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění*. Brno : CDK.
- Bourdieu, P. (2000): *Nadvláda mužů*, Praha:Karolinum.
- Bourdieu, P. (1998): *Teorie jednání*, Praha:Karolinum.
- Brychtová, P. (2001):*Přechodové rituály subkultury techno ve srovnání s českými indiány*, diplomní práce FHS.
- Butler, J. (1993): *Bodies that Matter*, New York & London:Routledge.
- Butler, J. (2003): *Trampoty s rodem*, Sociologické nakladatelství Praha.
- Clarke, J., Hall, S, Jefferson, T., Roberts, B. (1975) : Subcultures, Cultures and Class, in Gelder, K., Thornton, S. (1997), *The Subcultures Reader*. London: Routledge.
- Disman, M. (2002): *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha, Karolinum.
- Fulka, J. (2002). „*Od interpelace k performativu (feminismus a konstrukce rodové identity)*.“, in Sociální studia: sborník prací fakulty sociálních studií brněnské univerzity 7. Brno: FSS MU.
- Gelder, K., Thornton, S. (1997): *The Subcultures Reader*, London: Routledge.
- Hall, S. (1996): *Who needs identity?*, in Gay, P., Hall, S. Questions of Cultural Identity, London : Stage.
- Hebdige, D. (1979) : „*Subculture: The meaning of style*“, in K. Gelder, S. Thornton, The Subcultures Reader. London: Routledge.
- Hebdige, D. (1983) : „*Posing..Threats..and Striking*“, in K. Gelder, S. Thornton, The Subcultures Reader. London: Routledge.
- Hendl, J. (2005): *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*, Praha:Portál.
- Kidd, W. (2002): *Culture and identity*, Basingstoke: Plagrave.
- Kimmel, M. (2001) : *The Gendered Society*, New York: Oxford University Press.
- Klein, G. (2003): *Image, Body and Performativity*, in Muggleton, D., Weinzierl R., Post-Subcultures Reader, New York: Berg.
- Maffesoli, M. (2002): *O nomádství*, Praha : Slon.
- McRobbie, A. (1993): *Shut up and dance: Youth Culture and Changing Modes of Femininity*, in A.McRobbie, Postmodernism and Popular culture, London: Routledge.
- McRobbie, A. (1978): *Girls and Subcultures in Feminism and Youth cultures*,
- Muggleton, D., Weinzierl, R. (2003): *The Post-Subcultures Reader*, New York: Berg.

- Nagl-Docekal, H. (2007) : *Feministická filozofie*, Praha: Slon.
- Oakley, A. (2000): *Pohlaví, gender a společnost*, Praha: Portál.
- Orten, S.: *Má se žena k muži jako příroda ke kultuře* , In Oates- Ondruchová L., *Dívčí válka s ideologií*, Praha: Slon.
- Renzetti, C. M., Curran, D. J. (2003): *Ženy, muži a společnost*. Praha : Karolinum.
- Spargo, T. (2001): *Foucault a teorie podivného*, Praha: Triton
- Strauss, A., Corbinová, J. (1999): *Základy kvalitativního výzkumu – postupy a techniky zakotvené teorie*, Boskovice : Albert.
- Saunders, N. (1996) : *Extáze a techno scéna*, Brno : Jota.
- Skupnik, J. (1995): *Geny a metafory – sexuální role v Západní společnosti: výsledek genetické determinace či metaforické uchopení reality?*, in *Český lid* 82 (2).
- Skupnik, J. (1998): *Příbuzenský výběr a etnografická data*, in *Český lid* 85 (3).
- St John, G. (2003): „*Post-Rave Technotribalism and the Carnival of Protest*“, in Muggleton, Šaldová, K. (), diplomní práce FHS.
- Thorton, S. (1995): „*The Social Logic of Subcultural Capital*“, in K. Gelder, S. Thorton, *The Subcultures Reader*. London: Routledge.
- Ueno, T. (2003): „*Unlearning to raver: techno-party as the Contact Zone in Trans-Local Formations*, in Muggleton D., Weinzierl R. (2003): *The Post-Subcultures Reader*, New York: Berg.
- Velký sociologický slovník (1996): Praha, Karolinum
- Winge, T. M. (2004). „*Constructing ‘Neo-Tribal’ Identities through Dress: Modern Primitives and Body Modifications*“, in D. Muggleton and R. Weinzierl, *The post-subcultures reader*. Oxford: Berg.
- Wimmer, L. (2006): *Freetekno*, diplomní práce FSV.
- Zajdánková, S. (2005): *Subkulury mládeže – subkultura freetekno*, diplomní práce, Brno VOŠ (sociální).

Internetové odkazy:

- Alef : *Co to je Do It Yourself Culture?*“, [<http://www.blisty.cz/art/15798.html>], 3.6.2009.
- Filardo, F. „*Kyberfeminismus aneb sdrátovaná identita*“ .
 [<http://www.genderonline.cz/view.php?cislocclanku=2006020601>], 6.6.2009.
- „Freetekno“, [<http://cs.wikipedia.org/wiki/Freetekno>], 3.6.2009.

Nanoru, M. „*Czech Tek: Symbolická válka*“, [<http://czechtek.bloguje.cz/223583-pokus-podivat-se-nejen-na-czechtekove-letu-z-odstupu-a-v-souvislostech-bez-pover-a-iluzi.php>], 12.6.2009.

Němec, J. „*Czech Tek 03: „One Tribe, One Vibe*“.

[<http://www.blisty.cz/2003/7/31/art14905.html>], 4.6.2009

6. Přílohy

6.1. Příloha č. 1

Osnova otázek k rozhovorům

- I. Uvedení výzkumu** – vysvětlení, čím se výzkumný projekt zabývá a že je anonymní, podání informovaného souhlasu, získání biografických údajů (věk, odkud pochází, zda pracují či studují).
- II. Vztah k technu, cesta k němu, správná technařka**
1. Je pro tebe hudba v životě důležitá? Jak? Jaké druhy hudby posloucháš?
 2. Považuješ se za součást určité hudební subkultury?
 3. Jakým způsobem bys definovala freetekno?
 4. Mohla bys mi popsat, jakým způsobem ses dostala k subkultuře freetekna? Kdy? S kým? Proč?
 5. Existuje ideál technařky? Mohla bys ho popsat? Souhlasíš s ním?
 6. Splňuješ tenhle ideál? Chybí ti k jeho dosažení něco?
 7. Je něco, co je u dívek a žen ve freetekno kultuře neakceptovatelné?
 8. Je něco, co ty u ostatních neakceptuješ?
- III. Freetekno party**
1. Jak k sobě patří freetekno a freetekno parties?
 2. Mohla bys mi popsat, jak to na takové party chodí?
 3. Jak ty sama na ní trávíš čas?
 4. Je něco, cos na party dělala a teď neděláš?
 5. Jak probíhá komunikace mezi dívkami a chlapci na party? Je něco, co dělají jen ženy a muži ne, či naopak? Tančí muži i ženy?
 6. Připravuješ se nějak na party? Sama? Jak?
 7. Existuje zábava, na kterou bys nešla?
- IV. Životní styl**
1. Jak se oblékáš? Je rozdíl mezi tím, jak se oblékáš denně a když jdeš na mejdan? Kde nakupuješ? Kolik utratíš za oblečení? Jak často? Jaké barvy? Sleduješ „poslední trendy“? Čteš nějaké časopisy?
 2. Maluješ se? Jaký máš vztah k dekoracím těla? Máš sama piercing/tetování? Proč? Upravuješ si nějakým způsobem vlasy? Proč? Co to pro tebe znamená?
 3. Podle čeho si vybíráš partnery/partnerky? Byli/y to vždy či převážně jen technaři/technařky? Jak to probíhá, když spolu chodí dva technaři/dvě technařky?
 4. Ovlivňuje či ovlivnilo freetekno nějakým způsobem tvůj život?
 5. Jak si představuješ sama sebe v budoucnu za 10 let?

